

Risale-i Nur Külliyyati'ndan

Vesvese Risalesi

*Bediüzzaman
Said Nursî*

Vesvese

Risalesi

Bediüzzaman Said Nursî

Risale-i Nur Külliyyati'ndan

Vesvese Risalesi

Bediüzzaman

Said Nursî

İstanbul - 2009

VESVESE RİSALESİ

Copyright © Şahdamar Yayınları, 2009

Bu eserin tüm yayın hakları Işık Yayıncılık Ticaret A.Ş.'ne aittir.

Eserde yer alan metin ve resimlerin Işık Yayıncılık Ticaret A.Ş.'nin önceden yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

ISBN

978-605-4038-23-7

Yayın Numarası

122

Basım Yeri ve Yılı

Çağlayan A. Ş.

TS EN ISO 9001:2000

Ser No: 300-01

Sarıncı Yolu Üzeri No: 7 Gaziemir / İZMİR

Tel: (0232) 252 22 85

Aralık 2009

Genel Dağıtım

Gökkuşuğu Pazarlama ve Dağıtım

Merkez Mah. Soğuksu Cad. Nu: 31 Tek-Er İş Merkezi

Mahmutbey/İSTANBUL

Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Şahdamar Yayınları

Kısıklı Mahallesi Meltem Sokak No: 5

34676 Üsküdar/İSTANBUL

Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20

www.sahdamaryayinlari.com

İçindekiler

Yirmi Birinci Söz'ün İkinci Makamı.....	1
Birinci Vecih – Birinci Yara.....	2
İkinci Vecih.....	3
Üçüncü Vecih.....	5
Dördüncü Vecih.....	7
Beşinci Vecih.....	10
On Üçüncü Lem'a.....	16
Birinci İşaret.....	16
İkinci İşaret.....	19
Üçüncü İşaret.....	22
Dördüncü İşaret.....	25
Beşinci İşaret.....	27
Altıncı İşaret.....	31
Yedinci İşaret.....	35

Sekizinci İşaret.....	42
Dokuzuncu İşaret.....	48
Onuncu İşaret.....	55
On Birinci İşaret.....	59
On İkinci İşaret.....	63
On Üçüncü İşaret.....	71
Birinci Nokta.....	72
İkinci Nokta.....	74
Üçüncü Nokta.....	76
Kaynakların Tesbitinde Faydalanılan Eserler.....	81
İndeksler.....	87
a. Âyet İndeksi.....	87
b. Karma İndeks.....	91

Hirmi Birinci Söz'ün İkinci Makamı

(Kalbin beş yarasına beş merhemi tazammun eder.)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ * وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ
أَنْ يَحْضُرُونِ¹

Ey maraz-ı vesvese ile müptelâ! Biliyor musun vesvesen neye benzer? Musîbete benzer. Ehemmiyet verdikçe şişer; ehemmiyet vermezsen söner. Ona büyük nazarıyla baksan büyür; küçük görsen küçülür. Korksan ağırlaşır, hasta eder; havf etmezsen hafif olur, mahfî kalır. Mahiyetini bilmezsen devam eder, yerleşir; mahiyetini bilsen, onu tanısan gider. Öyle ise, şu musîbetli vesvesenin aksâm-ı kesîresinden kesîru'l-vukû olan yalnız “Beş

¹ “Yâ Rabbi, şeytanların vesveselerinden, onların yanımda bulunmalarından Sana sığınırım!” (Mü'minûn Sûresi 23/97-98)

Aksâm-ı kesire: Çok çeşitli.

Havf: Korku.

Kesîru'l-vukû: Çokça meydana gelen.

Mahfi: Gizli.

Maraz-ı vesvese: Vesvese hastalığı.

Müptelâ: Düşkün, tutkun.

Tazammun: İçinde bulundurmak, ihtiva etmek.

Vechini” beyan edeceğim. Belki sana ve bana şifa olur. Zira şu vesvese öyle bir şeydir ki; cehil onu davet eder, ilim onu tardeder. Tanımazsan gelir, tanışan gider.

Birinci Vecih – Birinci Yara

Şeytan evvelâ şüpheyi kalbe atar. Eğer kalb kabul etmezse, şüpheden şetme döner. Hayale karşı şetme benzer bazı pis hâtıraları ve münâfi-i edep çirkin hâlleri tasvir eder. Kalbe “eyvâh” dedirtir, ye’se düşürtür. Vesveseli adam zanneder ki kalbi, Rabbine karşı sû-i edepte bulunuyor. Müthiş bir halecân ve heyecan hisseder. Bundan kurtulmak için huzurdan kaçır, gaflete dalmak ister. Bu yaranın merhemi budur:

Bak ey bîçare vesveseli adam! Telâş etme; çünkü senin hatırına gelen şetim değil, belki tahayyüldür. *Tahayyül-ü küfür, küfür olmadığı gibi, tahayyül-ü şetim dahi, şetim değildir.* Zira mantıkça tahayyül, hüküm değildir. Şetim ise, hükümdür. Hem bununla beraber o çirkin sözler,

Cehil: Cehalet.

Halecân: Titreme, kalp çarpıntısı.

Münâfi-i edep: Edebe, ahlâka aykırı.

Sû-i edep: Edepsizlik.

Şetim: Sövme, küfür etme.

Tahayyül: Hayal etme, hayalde canlandırma.

Tahayyül-ü küfür: Küfretme anlamı taşıyan ifadeleri hayalde canlandırma, içinden geçirme.

Tahayyül-ü şetim: Sövme ve kötü söz anlamı taşıyan ifadeleri hayalde canlandırma, içinden geçirme.

Tard: Kovma.

Vecih: Yön.

Yeis: Ümitsizlik.

senin kalbinin sözleri değil. Çünkü; senin kalbin ondan müteessir ve müteessiftir. Belki kalbe yakın olan lümme-i şeytanîden geliyor. Vesvesenin zararı, tevehhüm-ü zarardır. Yani onu zararlı tevehhüm etmekle, kalben mutazarır olmaktır. Çünkü; hükümsüz bir tahayyülü, hakikat tevehhüm eder. Hem şeytanın işini kendi kalbine mal eder. Onun sözünü, ondan zanneder. Zarar anlar, zarara düşer. Zaten şeytanın da istediği odur.

İkinci Vecih

Budur ki: Mânâlar kalbden çıktıkları vakit, suretlerden çıplak olarak hayale girerler, oradan suretleri giyerler. Hayal ise, her vakit bir sebep tahtında bir nevi suretleri nesceder. Ehemmiyet verdiği şeyin suretlerini yol üstünde bırakır. Hangi mânâ geçse; ya ona giydirir, ya takar, ya bulaştırır, ya perde eder. Eğer mânâlar münezzeh ve temiz iseler, suretler mülevves ve rezil ise giymek yoktur, fakat temas var. Vesveseli adam, teması telebbüsle iltibas eder. “Eyvâh!” der, “Kalbim ne kadar bozulmuş! Bu sefillik, bu

İltibas: Karıştırmak.

Lümme-i şeytanî: İnsanın kalbinin bir köşesinde bulunan, şeytanın vesvese fısıldadığı yer.

Mutazarır: Zarar gören, zarara uğramış.

Mülevves: Kirli, pis

Münezzeh: Arı, duru, temiz.

Müteessif: Kederli, üzüntülü.

Müteessir: Üzgün, rahatsız.

Nesc: Dokumak, işlemek.

Telebbüs: Bir işle bütünleşme, giyme.

Tevehhüm-ü zarar: Zarar sanmak, zannetmek.

hisset-i nefis, beni matrud eder.” Şeytan, onun şu damarından çok istifade eder. Şu yaranın merhemi şudur:

Dinle ey bîçare! Nasıl ki senin namazın edeb-i nezîhânesinin vesilesi olan zâhirî taharete, batnının bâtınındaki necaset ona tesir etmez ve bozmaz; öyle de, maânî-i mukaddesenin, suret-i mülevveseye mücâvereti zarar etmez. Meselâ: Sen âyât-ı ilâhiyeyi tefekkür ediyorsun. Birden bir maraz, ya bir iştiha, ya bevl gibi bir emr-i müheyyic, şiddetle senin hissine dokunuyor. Elbette senin hayalin, devâ-yı illet ve kazâ-yı hâcetin levâzimatını görecek, bakacak, onlara münasip süflî suretleri nescedecek ve gelen mânâlar ortalarından geçecekler. Gececeklere ne beis vardır, ne televvüs var ve ne zarar var ve ne hatar var. Yalnız hatar ise, hasr-ı nazardır, zann-ı zarardır.

Âyât-ı ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın âyetleri.

Bâtın: İç.

Batn: Karın.

Beis: Zarar.

Bevl: İdrar.

Devâ-yı illet: Rahatsızlığın çâresi.

Edeb-i nezîhâne: Tertemiz duruluk, namaza yakışır edep.

Emr-i müheyyic: Zorlayan, sıkıştıran, tahrik eden şey.

Hasr-ı nazar: Bakıp kalmak, dikkatini yoğunlaştırmak.

Hatar: Tehlike.

Hisset-i nefis: Nefsin alçaklığı, rezilliği.

Kazâ-yı hâcet: İhtiyacı giderme.

Maânî-i mukaddese: Mukaddes mânâlar (okunan âyetler, dualar).

Maraz: Hastalık.

Matrud: Kovulan, horlanan.

Mücâveret: Komşuluk, yakınlık.

Necaset: Pislik.

Süflî: Bayağı, aşağı.

Suret-i mülevvese: Kirli şekiller.

Televvüs: Kirlilik.

Zahirî tahâret: Dış temizlik.

Zann-ı zarar: Zarar ettiğini zannetme.

Üçüncü Vecih

Budur ki: Eşya mâbeynlerinde, bazı münasebât-ı hafiyeye bulunur. Hatta hiç ümit etmediğin şeyler içinde münasebet ipleri bulunur. Ya bizzat bulunur veya senin hayalin, meşgul olduğu sanata göre o ipleri yapmış, onları birbiriyle bağlamış. Şu sırr-ı münasebettendir ki, bazan bir mukaddes şeyi görmek, bir mülevves şeyi hâtıra getirir. Fenn-i beyan'da beyan olunduğu gibi, "Hariçte uzaklık sebebi olan zıddiyet ise, hayalde sebab-i kurbiyettir." Yani iki zıddın suretlerinin cem'ine vasıta, bir münasebet-i hayaliyedir. Bu münasebetle gelen tahattura, "tedâi-yi efkâr" tâbir edilir. Meselâ: Sen namazda, münâcâtta, Kâbe karşısında, huzur-u ilâhîde iken, âyâtı tefekkürde olduğun bir hâlde; şu tedâi-yi efkâr, seni tutup en uzak mâlâyâniyat-ı rezîleye sevk eder. Senin başın, böyle bir tedâi-yi efkâra müptelâ ise, sakın telâş etme. Belki intibaha geldiğin anda,

Âyât: Âyetler.

Cem: Birleşme, bir araya gelme.

Fenn-i Beyan: Kendine edebî sanatları konu edinen, söz-mânâ ilişkisini inceleyen edebiyatın bir kolu.

Huzur-u ilâhî: Allah'ın huzuru.

İntibah: Uyanmak, ayılmak.

Mâbeyn: Arasında.

Mâlâyâniyat-ı rezile: Bayağı, kötü ve boş şeyler.

Mülevves: Kirli, pis.

Münâcât: Yakarış, duâ.

Münasebât-ı hafiyeye: Gizli ilişkiler.

Münâsebet-i hayaliye: Hayâlî ilişki.

Sebeb-i kurbiyet: Yakınlık sebebi.

Tahattur: Hatırlama.

Tedâi-yi efkâr: Çağrışım, fikirlerin birbirini çağrıştırması.

Tefekkür: Düşünme.

Zıddiyet: Zıtlık.

dön. “Aman ne kusur ettim!” deyip tetkikle meşgul olup durma; tâ o zayıf münasebet, senin dikkatinle kuvvet peydâ etmesin. Zira teessür gösterdikçe, ehemmiyet verdikçe, senin o zayıf tahatturun melekeye döner. Bir maraz-ı hayalî olur. Korkma, maraz-ı kalbî değil. Şu nevi tahattur ise, gâliben ihtiyârsızdır. Hususan hassas asabilerde daha gâliptir. Şeytan, şu nevi vesvesenin madeni ni çok işlettirir. Şu yaranın merhemi şudur ki:

Tedâi-yi efkâr, gâliben ihtiyârsızdır. Onda mes’uliyet yoktur. Hem, tedâide mücâveret var; temas ve ihtilât yoktur. Onun için efkârın keyfiyetleri, birbirine sirâyet etmez, birbirine zarar vermez. Nasıl ki şeytan ile melek-i ilham, kalb taraflarında mücâveretleri var ve füccâr ve ebrârın karâbetleri ve bir meskende durmaları zarar vermez; öyle de, tedâi-yi efkâr sâikasıyla istemediğin pis hayalât, gelip nezih efkârın içine girse, zarar vermez; meğer kasden

Ebrâr: İyi insanlar.

Efkâr: Fikirler.

Füccâr: Günahkârlar.

Gâliben: Çoğunlukla, genellikle

Hayalât: Hayaller.

İhtilât: Karışmak.

İhtiyârsız: İstem dışı.

Karâbet: Yakınlık.

Mâden: Kaynak.

Maraz-ı hayalî: Kişinin hasta olmadığı hâlde kendinde varsaydığı hastalık.

Maraz-ı kalbî: Kalb hastalığı.

Melek-i ilham: İlham meleği.

Mücâveret: Komşuluk, yakınlık.

Peydâ etmek: Meydana gelmek, oluşmak.

Sâika: Sebep, faktör.

Sirâyet: Birbirine geçme, nüfûz etme.

Tahattur: Hatırlama.

Teessür: Üzüntü, keder.

olsa veya zarar zannıyla onunla ziyade meşgul olsa. Hem bazan kalb yoruluyor. Fikir, kendini eğlendirmek için rast gele bir şeyle meşgul olur. Şeytan fırsat bulur, pis şeyleri önüne serpiyor, sürüyor.

Dördüncü Vecih

Amelin en iyi suretini taharrîden neş'et eden bir vesvesedir ki, takvâ zannıyla teşeddüt ettikçe hâl ona şiddetlenir. Hatta bir dereceye varır ki, o adam amelin daha evlâsını ararken, harama düşer. Bazan bir sünnetin araması, bir vâcibi terk ettiriyor. “Acaba amelim sahih oldu mu?” der, iade eder. Bu hâl devam eder; gayet ye'se düşer. Şeytan şu hâlimden istifade eder, onu yaralar. Şu yaranın iki merhemi var:

• **Birinci merhem:** Bu gibi vesvese Ehl-i İ'tizâl'e lâyıktır. Çünkü onlar derler: “Medâr-ı teklif olan ef'âl ve eşya, kendi zâtında, âhiret itibarıyla ya hüsnü var, sonra o hüsnü binaen emredilmiş, veya kubhu var, sonra ona binaen

Ef'âl: Fiiller.

Ehl-i İ'tizâl: Mu'tezile Mezhebi'ne mensup olanlar.

Evlâ: En iyisi.

Hüsün: Güzellik.

Kubuh: Çirkinlik.

Medâr-ı teklif: Sorumluluk sebebi.

Neş'et etmek: Meydana gelmek.

Taharrî: Araştırma.

Takvâ: Dinin emir ve yasaklarına sıkı sıkıya bağlı olma. Allah'a karşı gelmekten korunma.

Teşeddüt: Artmak, şiddetlenmek

Yeis: Ümitsizlik

nehyedilmiş. Demek eşyada, âhîret ve hakikat nokta-yı nazarında olan hüsün ve kubuh, zâtîdir; emir ve nehy-i ilâhî ona tâbidir.” Bu mezhebe göre, insan her işlediği amelde şöyle bir vesvese gelir: “Acaba amelim nefsü’l-emirdeki güzel surette yapılmış mıdır?”

Amma mezheb-i hak olan Ehl-i Sünnet ve Cemaat derler ki: “*Cenâb-ı Hak bir şeye emreder, sonra hasen olur. Nehyeder, sonra kabih olur.*” Demek emir ile güzellik; nehy ile çirkinlik tahakkuk eder. Hüsün ve kubuh, mükellefin ittilâına bakar ve ona göre takarrür eder. Şu hüsün ve kubuh ise, sûrî ve dünyaya bakan yüzünde değil, belki âhirete bakan yüzedir. Meselâ, sen namaz kıldın veya abdest aldın. Hâlbuki namazını ve abdestini fesda verecek bir sebep, nefsü’l-emirde varmış. Lâkin sen ona hiç muttali olmadın. Senin namazın ve abdestin hem

Ehl-i Sünnet ve Cemaat: İnançlarında ve amellerinde Peygamber Efendimiz’in (s.a.s.) ve O’nun nuru ashabının yoluna tâbi olanlar.

Emir ve nehy-i ilâhî: Cenâb-ı Hak’ın emir ve yasakları.

Fâsî: Bozuk, yanlış.

Fesat: Bozulma.

Hasen: Güzel, iyi.

İttıla: Bilme, haberdar olma.

Kabîh: Çirkin.

Mezheb-i hak: Hak mezhep.

Nefsü’l-emir: Gerçek, asıl.

Nehyetmek: Yasaklamak, haram kılmak.

Nokta-yı nazar: Bakış açısı.

Sûrî: Görünüş.

Sûrî: Görünüşte olan, görünürdeki.

Tahakkuk: Gerçekleşmek, meydana gelmek

Takarrur: Karar kılmak, yerleşmek.

sahihtir, hem hasendir. Mu'tezile der: "Hakikatte kabih ve fâsittir. Lâkin senden kabul edilir. Çünkü; cehlin var, bilmedin ve özrün var." Öyle ise, Ehl-i Sünnet mezhebine göre, zâhir-i şeriate muvâfık olarak işlediğin amelîne: "Acaba sahih olmuş mu?" deyip vesvese etme. Fakat, "Kabul olmuş mu?" de. Gururlanma, ucbe girme.

• **İkinci merhem:** Dinde harec yoktur; ¹ لَا حَرَجَ فِي الدِّينِ.

Madem dört mezhep haktır. Madem istiğfara müncer olan derk-i kusur ise, gurura müncer olan hüsn-ü amelin rü'yetine –böyle vesveseli adama– müreccahtır. Yani böyle vesveseli adam, amelini güzel görüp gurura düşmek-tense, amelini kusurlu görse, istiğfar etse, daha evlâdır. Madem böyledir; sen vesveseyi at. Şeytana de ki: "Şu hâl, bir harecdir. Hakikat-i hâle muttali olmak güçtür, dindeki

¹ "Dinde zorluk yoktur." Bu ifade, "Allah yolunda gereği gibi cihad edin. Sizi insanlar içinde bu emanete ehil bulup seçen O'dur. Din konusunda, Size hiçbir zorluk da yükledi..." (Hac Sûresi 22/78) âyeti ve "Din kolaylıktır." (Buhârî, *Îmân* 29; Nesâî, *Îmân* 28) gibi hadis-i şeriflerden çıkarılan fikhî bir kaidedir.

Derk-i kusur: Kusur olarak anlamak, idrak etmek.

Hakikat-i hâl: Gerçek durum.

Harec: Zorlama, baskı.

Hüsn-ü amelin rü'yeti: Yapılan işin güzel görülmesi.

İstiğfar: Af dileme.

Müncer: Sonunda gereken.

Müreccah: Tercih edilen.

Muttali olmak: Bilme, haberdar olmak.

Muvâfık: Uygun, münasip.

Ücup: Kendini beğenmek.

Zâhir-i şeriat: Dinin genel, bilinen kuralları.

yüsre münafîdir; ¹ لَا حَرَجَ فِي الدِّينِ ² esası-
na muhaliftir. Elbette böyle amelim bir mezheb-i hakka
muvâfık gelir. O bana kâfidir. Hem lâakal ben aczimi iti-
raf ederek ibadeti lâıyık-ı veçhile edâ edemediğimden is-
tiğfar ve tazarru ile merhamet-i ilâhiyeye dehâlet edip, ku-
surum affolunmak, kusurlu amelim kabul olunmak için
mütezellilâne bir niyaza vesiledir.”

Beşinci Vecih

Mesâil-i imaniyede şüphe suretinde gelen vesvesedir.
Bîçare vesveseli adam, bazan tahayyülü, taakkul ile iltibas
eder. Yani; hayale gelen bir şüpheyi, akla girmiş bir şüphe
tevehhüm edip, itikadına hâlel gelmiş zanneder. Hem ba-
zan tevehhüm ettiği bir şüpheyi, imana zarar veren bir şek

¹ “Dinde zorluk yoktur.”

² “Din kolaylıktır.” (Buhârî, *Îmân* 29; Nesâî, *Îmân* 28; Ahmed İbn
Hanbel, *el-Müsned* 5/69)

Dehâlet etmek: Katılmak, içine
girmek. Sığınmak, yardım istemek.

Halel: Zarar

İltibas: Karıştırma.

Lâakal: En az.

Lâyık-ı vecih: Uygun şekil, durum.

Merhamet-i ilâhiye: Cenâb-ı

Hakk'ın merhameti.

Mesâil-i imaniye: İmanî meseleler.

Münâfi: Zıt, ters.

Mütezellilâne: Kendi küçüklüğünü
gösterir bir şekilde

Muvâfık: Uygun, münasip.

Taakkul: Düşünme, isteyerek akıl
yürütmek.

Tahayyül: Hayal etme, hayalde
canlandırma.

Tazarru: Yalvarma.

Tevehhüm: Kuruntuya düşme, ve-
himlenme, zannetme

Yüsür: Kolaylık.

zanneder. Hem bazan tasavvur ettiği bir şüpheyi, tasdik-ı aklıye girmiş bir şüphe zanneder. Hem bazan bir emr-i küfrîde tefekkürü, küfür zanneder. Yani dalâletin esbabını anlamak suretinde kuvve-i müfekkirenin cevelânını ve tetkikâtını ve bîtarafane muhakemesini, hilâf-ı iman zanneder. İşte telkinât-ı şeytaniyenin eseri olan şu zanlardan ürkererek: “Eyvah! Kalbim bozulmuş, itikadıma hâlel gelmiş!” der. O hâller, gâliben ihtiyârsız olduğundan, cüz-ü ihtiyârîsiyle ıslah edemediğinden ye’se düşer. Bu yaranın merhemi şudur ki:

Tahayyül-ü küfür, küfür olmadığı gibi; tevehhüm-ü küfür dahi, küfür değildir. Tasavvur-u dalâlet dalâlet olmadığı gibi; tefekkür-ü dalâlet dahi, dalâlet değildir.

Bîtarafâne: Tarafsızca.

Cevelân: Gezinti.

Cüz-ü ihtiyâr: İnsanın zayıf, küçük iradesi.

Dalâlet: Sapıklık.

Emr-i küfrî: İnançsızlığa ait bir mesele.

Esbap: Sebepler.

Gâliben: Genellikle.

Hilâf-ı iman: İmana aykırı.

İhtiyâr: Tercih, seçme, karar verme.

Kuvve-i müfekkire: Düşünme gücü.

Muhakeme: Değer ve yargı kabiliyeti, doğru neticelere ulaşma yeteneği.

Tahayyül-ü küfür: Küfretme anlamı taşıyan ifadeleri hayal etme.

Tasavvur etmek: Zihinde şekillendirmek, göz önüne getirmek.

Tasavvur-u dalâlet: Sapıklığı zihinde şekillendirmek.

Tasdik-i aklî: Aklın kabul etmesi.

Tefekkür-ü dalâlet: Sapıklığı, düşünme.

Telkinât-ı şeytaniye: Şeytanın fikir aşlamaları, telkinleri.

Tetkikât: Araştırmalar.

Tevehhüm-ü küfür: Küfür zannetmek, vehmetmek.

Yeis: Ümitsizlik

Çünkü; hem tahayyül, hem tevehhüm, hem tasavvur, hem tefekkür; tasdik-i aklîden ve iz'ân-ı kalbîden ayırılırlar, başkadırlar. Onlar bir derece serbesttirler. Cüz-ü ihtiyâriyeyi pek dinlemiyorlar. Teklif-i dinî altına çok giremiyorlar. Tasdik ve iz'ân, öyle değiller. Bir mizana tâbidirler. Hem tahayyül, tevehhüm, tasavvur, tefekkür, nasıl ki tasdik ve iz'ân değiller. Öyle de şüphe ve tereddüt sayılmazlar. Fakat eğer lüzumsuz tekrar ede ede müstakar bir hâle gelse, o vakit hakikî bir nevi şüphe, ondan tevellüd edebilir. Hem bîtarafane muhakeme nâmıyla veya insaf namına deyip, şikk-ı muhalifi iltizam ede ede, tâ öyle bir hâle gelir ki, ihtiyârsız taraf-ı muhalifi iltizâm eder. Ona vâcip olan hakkın iltizâmı kırılır. O da tehlikeye düşer. Hasmın veya şeytanın bir vekil-i fuzulîsi olacak bir hâlet, zihninde takarrur eder. Şu nevi vesvesenin en mühimi budur ki:

Vesveseli adam, imkân-ı zâtî ile imkân-ı zihnîyi biriyle iltibas eder. Yani bir şeyi zâtında mümkün görse,

Bîtarafâne: Tarafsızca.

İltibas etmek: Karıştırmak, ayırt edememek.

İltizâm: Tercih etmek, kabul etmek.

İmkân-ı zâtî: Bir şeyin olabilirliği, mümkün olması.

İmkân-ı zihnî: Bir şeyin aklen olabilirliği, akla uygun olması.

İz'ân-ı kalbî: Kalbin kabullenmesi, onaylaması.

Müstekar: Yerleşmiş.

Şikk-ı muhalif: Karşı taraf.

Takarrur etmek: Karar kılmak, yerleşmek, var olmak, kesinleşmek.

Taraf-ı muhalif: Karşı taraf.

Tasdik-i aklî: Aklın tasdik etmesi.

Teklif-i dinî: Dînî sorumluluk.

Tevellüd: Oluşma, meydana gelme.

Vekil-i fuzulî: Asıl ya da vekil olmaksızın başkası hakkında tasarrufta bulunan kimse, üçüncü şahıs.

o şeyi zihnen dahi mümkün ve aklen meşkûk tevehhüm eder. Hâlbuki İlm-i Kelâm'ın kaidelerindendir ki: İmkân-ı zâtî ise, yakîn-i ilmîye münâfî değil ve zaruret-i zihniyeye zıddiyeti yoktur.

Meselâ: Şu dakikada Karadeniz'in yere batması, zâtında mümkündür ve o imkân-ı zâtî ile muhtemeldir. Hâlbuki yakînen, o denizin yerinde olduğunu hükmediyoruz, şüphesiz biliyoruz ve o ihtimal-i imkânî ve o imkân-ı zâtî, bize şek vermez, bir şüphe getirmez, yakînimizi bozmaz.

Meselâ: Şu Güneş, zâtında mümkündür ki; bugün gurup etmesin veya yarın tulû etmesin. Hâlbuki bu imkân yakînimize zarar vermez, şüphe getirmez.

İşte bunun gibi, meselâ hakâik-i imaniyeden olan hayat-ı dünyeviye'nin gurubuna ve hayat-ı uhreviye'nin tulûna, imkân-ı zâtî cihetinde gelen vehimler, yakîn-i imanîye

Gurup: Batma, kaybolma.

Hakâik-i imaniye: İman hakikatleri.

Hayat-ı dünyeviye: Dünya hayatı.

Hayat-ı uhreviye: Âhiret hayatı.

İhtimal-i imkânî: Henüz gerçekleşmemekle birlikte olması ihtimal dahilinde olan.

İlm-i Kelâm: İslâm inanç esaslarını inceleyen ilim dalı.

İmkân-ı zâtî: Meydana gelmesinin, varlığının mümkün olması, bir şeyin asıl itibarıyla varlığının imkân dâhilinde olması.

Meşkûk: Şüpheli.

Münâfî: Aykırı, ters.

Tulû: Doğma, çıkma.

Yakîn: Kesin bilgi.

Yakîn-i ilmî: Kesin bilgi.

Yakîn-i imanî: Şüphesiz, kesin, tam iman.

Zaruret-i zihniye: Akli zorunluluk (akıl kabul etmesi gereken şeyler).

Zıddiyet: Zıtlık, terslik.

zarar vermez. Hem ¹ لَا عِبْرَةَ لِلْإِحْتِمَالِ الْغَيْرِ النَّاشِئِ عَنْ دَلِيلٍ يٰ yani: “Bir delilden neş’et etmeyen bir ihtimalin hiç ehemmiyeti yoktur.” olan kaide-i meşhûre, hem Usûlü’l-dîn, hem Usûlü’l-Fıkhın kaide-i mukarreresindedir.

Eğer desen: “Bu derece müminlere muzır ve müz’ic olan vesvese, ne hikmete binaen bize belâ olmuş?”

Elcevap: İfrata varmamak, hem galebe çalınmak şartıyla, asl-ı vesvese teyakkuza sebeptir, taharrîye dâîdir, ciddiyete vesiledir. Lâkaydlığı atar, tehâvünü def eder. Onun için Hakîm-i Mutlak, şu dâr-ı imtihanda, şu

¹ Bkz.: *Mecelle* s.24; el-Müceddidî, *Kavâidü’l-fıkh* s.105; Ömer Nahuî Bilmen, *Hukuk-u İslâmiye ve ıstılahât-ı fıkhiyye kamusu* 1/279.

Asl-ı vesvese: Vesvesenin kendisi, kökü, ilk hâli.

Dâî: Sebep, faktör.

Dâr-ı imtihan: Denenme yeri, dünya.

Galebe çalmak: Yenmek.

Hakîm-i Mutlak: Her işini hikmetle yapan Hazreti Allah (c.c.).

İfrat: Aşırılık.

Kaide-i meşhûre: Bilinen kural.

Kaide-i mukarrere: Kabul edilmiş, yerleşmiş kural.

Muzır: Zararlı, zarar veren.

Müz’ic: Rahatsız eden, sıkıcı.

Taharrî: Araştırma.

Tehâvün: Gevşeklik, aldırmama.

Teyakkuz: Uyanıklık.

Usulü’l-din: Kelâm İlmi. İslâm’ın inanca ait meselelerini inceleyen ilim dalı.

Usûlü’l-Fıkh: İslâm Hukuku’nu bir sistem olarak ele alan ilim dalı. İslâm Hukuk Metodolojisi.

meydan-ı müsabakada bize bir kamçı-yı teşvik olarak, vesveseyi şeytanın eline vermiş. Beşerin başına vuruyor. Şayet ziyade incitse, Hakîm-i Rahîm'e şekvâ etmeli, ¹أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ demeli...

¹ “Kovulmuş şeytanın şerrinden Allah Teâlâ'ya sığınırım.”

Hakîm-i Rahîm: Hikmet ve merhamet ile muamele eden Yüce Allah.

Kamçı-yı teşvik: Teşvik kamçısı.

Meydan-ı müsabaka: Yarışma meydanı.

Şekvâ: Şikâyet.

On Üçüncü Lem'a

Hikmetü'l-istiâze

¹أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَقُلْ رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَنْ يَحْضُرُونِ²

Şeytandan istiâze sırrına dairdir. “On Üç İşaret” yazılacak. O işaretlerin bir kısmı, müteferrik bir sûrette Yirmi Altıncı Söz gibi bir kısım risalelerde beyan ve isbat edildiğinden burada yalnız icmâlen bahsedilecek.

Birinci İşaret

Sual: Şeytanların kâinatta îcâd cihetinde hiçbir medhalleri olmadığı, hem Cenâb-ı Hak rahmet ve

¹ “Kovulmuş şeytanın şerrinden Allah Teâlâ'ya sığınırım.”

² “Sen de ki: “Yâ Rabbi! Şeytanların vesveselerinden, onların yanımda bulunmalarından Sana sığınırım!” (Mü'minûn Sûresi 23/97-98)

Beyan: Açıklama, ifade.

Hikmetü'l-istiâze: Şeytan'ın şerrinden Allah'a (c.c.) sığınmanın hikmeti.

Îcâd: Var etme, vücuda getirme.

İcmâlen: Özlü, kısa anlatım olarak.

İstiâze: Allah'a (c.c.) sığınma.

Medhal: Tesir, etki, müdahale, rol.

inâyetiyle ehl-i hakka taraftar olduğu, hem hak ve hakikatin câzibedâr güzellikleri ve mehâsinleri ehl-i hakka müeyyid ve müşevvik bulunduğu, hem dalâletin müstekreh çirkinlikleri ehl-i dalâleti tenfir ettikleri hâlde, hizbü'ş-şeytanın çok defa galibe etmesinin hikmeti nedir? Ve ehl-i hak, her vakit şeytanın şerrinden Cenâb-ı Hakk'a sığınmasının sırrı nedir?

İlcevap: Hikmeti ve sırrı şudur ki: Ekseriyet-i mutlaka ile dalâlet ve şer, menfîdir ve tahriptir ve ademîdir ve bozmaktır. Ve ekseriyet-i mutlaka ile hidâyet ve hayır, müsbettir ve vücûdîdir ve imar ve tâmirdir. Herkesçe mâlûmdur ki, yirmi adamın yirmi günde yaptığı bir binayı, bir adam, bir günde tahrip eder. Evet bütün âzâ-yı esasiyenin ve şerâit-i hayatiyenin vücûduyla vücûdu devam eden hayat-ı insan, Hâlık-ı Zülcelâl'in kudretine mahsus

Ademî: Yoklukla ilgili, yok olan.

Âzâ-yı esasiye: Temel organlar.

Câzibedâr: Cezbedici, çekici.

Ehl-i hak: Hakikat ehli, doğru yolda olan kimseler.

Ekseriyet-i mutlaka: Çoğunlukla.

Hâlık-ı Zülcelâl: Yüce Yaratıcı.

Hayat-ı insan: İnsan hayatı.

Hizbü'ş-şeytan: Şeytanın takımı.

İnâyet: Yardım.

Mehâsin: Güzellikler, iyilikler.

Menfi: Olumsuz.

Müeyyid: Yardım eden, destekleyen.

Müstekreh: Hoş olmayan, tiksinti duyulan.

Müşevvik: Teşvik eden.

Şerâit-i hayatiye: Hayat şartları.

Tenfir: Nefret ettirme.

Vücûdî: Var olan, yapma ile ilgili.

olduğu hâlde; bir zâlim, bir uzvu kesmesiyle, hayata nisbeten ademî olan mevte o insanı mazhar eder. Onun için¹ **التَّحْرِيبُ أَسْهَلُ** durûb-u emsâl hükmüne geçmiştir.

İşte bu sırdandır ki, ehl-i dalâlet, hakikaten zayıf bir kuvvet ile pek kuvvetli ehl-i hakka bazan gâlip oluyor. Fakat ehl-i hakkın öyle muhkem bir kal'ası var ki, onda tahassun ettikleri vakit, o müthiş düşmanlar yanaşamazlar, bir halt edemezler. Eğer muvakkat bir zarar verseler,² **وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ** sırrıyla ebedî bir sevap ve menfaatle o zarar telâfi edilir. O kal'a-yı metîn, o hısn-ı hasîn ise, Şeriat-ı Muhammediye (*aleyhissalâtü vesselâm*) ve Sünnet-i Ahmediye'dir (*aleyhissalâtü vesselâm*).

¹ "Yıkmak kolaydır."

² "Güzel âkıbet, elbette müttakilerindir." (A'râf Sûresi 7/128)

Ademî: Yoklukla ilgili, yok olan.

Durûb-u emsâl: Atasözleri.

Halt etmek: Karıştırmak. Yakışık olmayan bir davranışta bulunmak.

Hısn-ı hasîn: Çok sağlam kale Sağlam sığınak.

Kal'a: Kale.

Kal'a-yı metîn: Sağlam kale.

Mazhar: Ayna olmak, görünmesine vesile olmak.

Mevt: Ölüm.

Muhkem: Sağlam.

Muvakkat: Geçici, belli bir süre için olan.

Şeriat-ı Muhammediye (a.s.m.): Peygamberimiz Hazreti Muhammed'in (s.a.s.) şeriatı, İslâmiyet.

Sünnet-i Ahmediye (a.s.m.): Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.), üstün davranış, söz, hâl ve buyrukları.

Tahassun etmek: Bir kaleye sığınmak, korunmak.

İkinci İşaret

Sual: “Şerr-i mahz olan şeytanların îcâdı ve ehl-i imana taslîtleri ve onların yüzünden çok insanlar küfre girip cehenneme girmeleri, gayet müthiş ve çirkin görünüyor. Acaba Cemîl-i ale'l-İtlak ve Rahîm-i Mutlak ve Rahmân-ı bil-Hakk'ın rahmet ve cemâli, bu hadsiz çirkinliğin ve dehşetli musîbetin husûlüne nasıl müsaade ediyor ve nasıl cevaz gösteriyor?” Şu meseleyi çoklar sormuşlar ve çokların hatırına geliyor.

Elcevap: Şeytanın vücûdunda cüz'î şerler ile beraber birçok makâsıd-ı hayriye-i külliye ve kemâlât-ı insaniye vardır. Evet, bir çekirdekten koca bir ağaca kadar ne kadar mertebeler var; mahiyet-i insaniyedeki istidatta da hi ondan daha ziyade merâtip var. Belki zerreden şemse

Cemâl: Güzellik.

Cemîl-i ale'l-İtlak: Güzelliği sonsuz ve kusursuz olan Allah (c.c.).

Cevaz göstermek: İzin vermek, müsaade etmek, uygun bulma.

Cüz'î: Biraz, pek az.

Husûl: Olma, meydana gelme.

Kemâlât-ı insaniye: İnsanî erdemler, mükemmellikler.

Mahiyet-i insaniye: İnsanın mahiyeti, asıl kimliği.

Makâsıd-ı hayriye-i külliye: Hayırlı genel maksadlar.

Merâtip: Mertebeler, dereceler.

Rahîm-i Mutlak: Sonsuz merhamet ve ihsan sahibi Allah (c.c.).

Rahmân-ı bi'l-Hak: Hakikaten merhameti bütün varlıkları kapsayan Allah (c.c.).

Şerr-i mahz: Sırf şer, hiç hayır ciheti olmayan.

Taslît: Musallat etme, birini başkasıyla karşı karşıya getirme.

Zerre: Maddenin en küçük parçası, atom.

kadar dereceleri var. Bu istidadâtın inkişafâtı, elbette bir hareket ister, bir muamele iktizâ eder. Ve o muameledeki terakki zenbereğinin hareketi, mücâhede ile olur. O mücâhede ise, şeytanların ve muzır şeylerin vücûduyla olur. Yoksa, melâikeler gibi, insanların da makamı sâbit kalırdı. O hâlde insan nev'inde, binler envâ hükmünde sınıflar bulunmayacak... Bir şerr-i cüz'î gelmemek için bin hayrı terk etmek, hikmet ve adalete münâfîdir.

Çendân, şeytan yüzünden ekser insanlar dalâlete giderler. *Fakat ehemmiyet ve kıymet, ekseriyetle keyfiyete bakar, kemmiyete az bakar veya bakmaz.* Nasıl ki bin ve on çekirdeği bulunan bir zât, o çekirdekleri toprak altında bir muamele-i kimyeviyeye mazhar etse; ondan on tanesi ağaç olmuş, bini bozulmuş. O on ağaç olmuş çekirdeklerin o adama verdiği menfaat, elbette bin

Çendân: Gerçi.

Ekser: Birçok.

Ekseriyetle: Çoğunlukla.

Envâ: Türler, çeşitler.

İktizâ etmek: Gerekmek.

İnkişafât: Belirmeler, ortaya çıkmalar.

İstidadât: İstidatlar, kabiliyetler.

Kemmiyet: Nicelik.

Keyfiyet: Nitelik.

Mazhar: Nail olmak, erişmek, şe-reflenmek.

Melâike: Melekler.

Muamele-i kimyeviye: Kimyasal işlem.

Muzır: Zararlı, zarar veren.

Mücâhede: Mücadele, savaş, nefsin süflî isteklerine karşı koyma.

Nev: Tür, çeşit.

Şerr-i cüz'î: Az, küçük şer, zarar.

Terakki etmek: Yükselmek, mer-tebe kat etmek.

Zemberek: Saat gibi bir sistemi iş-leten mekanizma.

bozulmuş çekirdeğin verdiği zararı hiçe indirir. Öyle de, nefis ve şeytanlara karşı mücâhede ile, yıldızlar gibi nev-i insanı şerefliendiren ve tenvir eden on insan-ı kâmil yüzünden o nev'e gelen menfaat ve şeref ve kıymet, elbette, haşerât nev'inden sayılacak derecede süflî ehl-i dalâletin küfre girmesiyle insan nev'ine vereceği zararı hiçe indirip göze göstermediği için, rahmet ve hikmet ve adalet-i ilâhiye, şeytanın vücûduna müsaade edip tasallutlarına meydan vermiş.

Ey ehl-i iman! Bu müthiş düşmanlarınıza karşı zırhınız: Kur'ân tezgâhında yapılan takvâdır. Ve siperiniz, Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm)'ın sünnet-i seniyyesidir. Ve silâhınız, istiâze ve istiğfar ve hıfz-ı ilâhiyeye ilticadır.

Adalet-i ilâhiye: İlâhî adalet.

Haşerât: Haşereler, böcekler.

Hıfz-ı ilâhiye: Cenâbı Hakk'ın koruması.

İltica: Sığınma.

İnsan-ı kâmil: Her bakımdan mükemmel insan.

İstiâze: Allah'a (c.c.) sığınma.

İstiğfar: Cenâb-ı Hak'tan af dileme.

Nev-i insan: İnsan türü.

Süflî: Aşağı, alçak, âdi.

Sünnet-i seniyye: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.), üstün davranış, söz, hâl ve buyrukları.

Takvâ: Dinin emir ve yasaklarına sıkı sıkıya bağlı olma. Allah'a karşı gelmekten korunma.

Tasallut: Musallat olma, rahatsız etme.

Tenvir: Aydınlatma, nurlandırma.

Vücûd: Mevcûdiyet, varlık.

Üçüncü İşaret

Sual: Kur'ân-ı Hakîm'de ehl-i dalâlete karşı azîm şekvâları ve kesretli tahşidâtı ve çok şiddetli tehdidâtı,¹ aklın zâhirine göre adaletli ve münasebetli belâgatına ve üslûbundaki itidâline ve istikâmetine münasip düşmüyor. Âdeta âciz bir adama karşı, orduları tahşid ediyor. Ve onun cüz'î bir hareketi için, binler cinayet etmiş gibi tehdit ediyor. Ve müflis ve mülkte hiç hissesi olmadığı hâlde mütecâviz bir şerik gibi mevki verip ondan şekvâ ediyor. Bunun sırrı ve hikmeti nedir?

Elcevap: Onun sır ve hikmeti şudur ki: Şeytanlar ve şeytanlara uyanlar, dalâlete sülûk ettikleri için, küçük bir

¹ Bkz.: Bakara Sûresi 2/85; Âl-i İmran Sûresi 3/88; Nisâ Sûresi 4/173; A'râf Sûresi 7/18, 27; Meryem Sûresi 19/88-95; Sâd Sûresi 38/85; Talâk Sûresi 65/8; Gâşiye Sûresi 88/23-24; Fecr Sûresi 89/25.

Azîm: Büyük.

Belâgat: Edebiyat, güzel, düzgün, kusursuz ve yerinde ifade sanatı.

Cüz'î: Küçük, mühim olmayan.

İstikâmet: Doğru yolda olmak.

İtidâl: Denge.

Kesretli: Çoklukla, sıklıkla.

Müflis: İflâs eden.

Mütecâviz: Hücum eden, saldırgan.

Şekvâ: Şikâyetçi olma.

Şerik: Ortak, eş.

Sülûk etmek: Yola girmek, yol tutmak.

Tahşid etmek: Yığmak, biriktirmek, toplamak.

Tahşidât: Toplamalar, yığmalar, yığınak yapmalar.

Tehdidât: Tehditler.

Zâhir: Görünen, âşikâr olan.

hareketle çok tahribât yapabilirler. Ve çok mahlûkatın hukukuna, az bir fiil ile çok hasâret veriyorlar.

Nasıl ki bir sultanın büyük bir ticaret gemisinde bir adam az bir hareketle, belki küçük bir vazifeyi terk etmekle, o gemi ile alâkadar bütün vazifedarların semere-i sa'ylerinin ve netice-i amellerinin mahvına ve iptaline sebebiyet verdiği için, o geminin Sahib-i Zîşân'ı, o âsîden, o gemi ile alâkadar olan bütün raiyetinin hesabına azîm şikâyetler edip dehşetli tehdit ediyor ve onun o cüz'î hareketini değil, belki o hareketin müthiş neticelerini nazara alarak ve o Sahib-i Zîşân'ın Zât'ına değil, belki raiyetinin hukuku nâmına dehşetli bir cezaya çarpar.

Öyle de, Sultan-ı Ezel ve Ebed dahi, küre-i arz gemisinde ehl-i hidâyetle beraber bulunan ehl-i dalâlet olan hizbü's-şeytanın zâhiren cüz'î hatîatlarıyla ve

Azîm: Büyük.

Ehl-i dalâlet: Dalâlette olanlar, doğru yoldan çıkanlar, sapıtanlar

Ehl-i hidâyet: Hidâyette ve doğru yolda olanlar.

Hasâret: Zarar etme, ziyan, kayıp.

Hatîât: Hatalar, günahlar.

Hizbü's-şeytan: Şeytanın takımı.

Hukuk: Haklar.

Küre-i arz: Yerküre.

Mahlûkat: Yaratılanlar.

Netice-i amel: İşin sonucu.

Raiyet: Halk, yönetilenler.

Sahib-i Zîşân: Şanlı Sahip.

Semere-i sa'y: Çalışma ve gayretin neticesi.

Sultan-ı Ezel ve Ebed: Ezel ve Ebed Hükümdarı Allah (c.c.).

Tahribât: Tahripler, yıkımlar, harap etmeler.

Zâhiren: Görünüşte, görünüşe göre.

isyanlarıyla pek çok mahlûkatın hukukuna tecavüz ettikleri ve mevcudâtın vezâif-i âliyelerinin neticelerinin iptal etmesine sebebiyet verdikleri için, onlardan azîm şikâyet ve dehşetli tehdidât ve tahribâtlarına karşı mühim tahşidât etmek, ayn-ı belâgat içinde mahz-ı hikmettir ve gayet münasip ve muvâfıktır. Ve mutâbık-ı muktezâ-yı hâldir ki; belâgatın tarifidir¹ ve esasıdır ve israf-ı kelâm olan mübalâğadan münezzehtir.

Mâlûmdur ki, böyle az bir hareketle çok tahribât yapan dehşetli düşmanlara karşı gayet metîn bir kal'aya iltica etmeyen, çok perişan olur. İşte ey ehl-i iman! O çelik ve semâvî kal'a, Kur'ân'dır. İçine gir, kurtul.

¹ Bkz.: el-Hamevî, *Hızânetü'l-edeb* 2/482; el-Kazvînî, *el-Îzâh fî ulûmi'l-belâğa* 1/15, 16.

Ayn-ı belâgat: Belâgatın tâ kendisi.

İltica etmek: Sığınmak.

İsraf-ı kelâm: Söz israfı.

Mahz-ı hikmet: Hikmetin tâ kendisi.

Mevcudât: Varlıklar.

Mutâbık-ı muktezâ-yı hâl: Hâlin gereğine uygun.

Muvâfık: Uygun, münasip.

Mübalâğa: Abartma, bir konuyu büyütme.

Münezzeh: Kusur ve noksanlıktan uzak, kusursuz, mükemmel olan.

Semâvî: İlahî, Allah tarafından olan.

Tecavüz: Sınırı aşma, saldırma.

Vezâif-i âliye: Yüce vazifeler.

Dördüncü İşaret

Adem, şerr-i mahz ve vücûd hayr-ı mahz olduğunu, ehl-i tahkik ve ashab-ı keşif ittifak etmişler. Evet ekseriyet-i mutlaka ile hayır ve mehâsin ve kemâlât, vücûda istinat eder ve ona râci olur. Sûreten menfî ve ademî de olsa, esası sübûtîdir ve vücûdîdir. Dalâlet ve şer ve musîbetler ve mâsiyetler ve belâlar gibi bütün çirkinliklerin esası, mâyesi ademdir, nefiydir. Onlardaki fenalık ve çirkinlik, ademden geliyor. Çendân sûret-i zâhirîde müsbet ve vücûdî de görünseler, esası ademdir, nefiydir.

Hem bilmüşâhede sâbittir ki, bina gibi bir şeyin vücûdu, bütün eczâsının mevcudiyetiyle takarrur eder. Hâlbuki

Adem: Yokluk.

Ademî: Yoklukla ilgili, olumsuz.

Ashab-ı keşif: Gaybî bazı hakikatleri Cenâb-ı Hakk'ın lütuf ve ihsanı ile bilen kimseler.

Bilmüşâhede: Görerek.

Çendân: Gerçi.

Eczâ: Parçalar.

Ehl-i tahkik: Hakikatleri delilleri ile bilen âlimler.

Ekseriyet-i mutlaka: Büyük çoğunluk.

Hayr-ı Mahz: Sırf hayır, hiç şer ciyeti olmayan.

İstinad etmek: Dayanmak.

Kemâlât: Güzellikler, faziletler, mükemmellikler.

Mâsiyet: İsyan, günah.

Mâye: Maya.

Mehâsin: Güzellikler, iyilikler.

Menfi: Olumsuz.

Nefiy: İnkâr, ret, olumsuzluk.

Râci olmak: Dönmek. Ait olmak.

Şerr-i Mahz: Sırf şer, hiç hayır ciyeti olmayan.

Sübûtî: Sabit, var olan, müsbet, olumlu.

Sureten: Şekil ve biçim olarak.

Suret-i zâhirî: Dış görünüş.

Takarrur: Karar kılmak, yerleşmek.

Vücûd: Var olma.

Vücûdî: Varlığa dair. Var olan şey ile alâkalı.

onun harabiyeti ve ademi ve in'idamı, bir rüknün ademiyle hâsıl olur. Hem vücûd, her hâlde mevcut bir illet ister. Muhakkak bir sebebe istinat eder. Adem ise, ademî şeylere istinat edebilir. Ademî bir şey, mâdum bir şeye illet olur.

İşte bu iki kaideye binaendir ki, *şeytan-ı ins ve cinnin kâinattaki müthiş âsâr-ı tahripkârâneleri ve envâ-ı küfür ve dalâlet ve şer ve mehâlik yaptıkları hâlde, zerre mikdar îcâda ve hilkate müdahaleleri olmadığı gibi, mülk-ü ilâhîde bir hisse-i iştirakleri olamıyor. Ve bir iktidar ve bir kudretle o işleri yapmıyorlar, belki çok işlerinde iktidar ve fiil değil, belki terk ve atâlettir. Hayrı yaptırmamakla, şerleri yapıyorlar. Yani, şerler oluyorlar. Çünkü mehâlik ve şer, tahribât nev'inden olduğu için, illetleri, mevcut bir iktidar ve fâil bir îcâd olmak lâzım değildir. Belki bir emr-i ademî ile ve bir şartın bozulmasıyla koca bir tahribât olur.*

Âsâr-ı tahrip-kârâneler: Tahrip edici, yıkıcı davranışlar.

Atâlet: Çalışmama, boş durma.

Envâ-ı küfür ve dalâlet: Küfür ve dalâlet çeşitleri.

Emr-i ademî: Yokluk yani ademe ait.

Harabiyet: Harap olma, yıkılma, yıkılış.

Hâsıl olmak: Meydana gelmek.

Hisse-i iştirak: Ortaklık payı.

İcâd: Var etme, vücûda getirme.

İllet: Herhangi bir şeyin var olması için şart olan, asıl sebep.

İn'idam: Yok olma.

Mâdum: Mevcut olmayan, bulunmayan, yok.

Mehâlik: Tehlikeler, tehlikeli işler.

Mülk-ü ilâhî: Cenâb-ı Hakk'ın mülkü.

Rükün: Şart, temel direk.

Şeytan-ı ins ve cin: İnsan ve cin şeytanı.

İşte bu sır, Mecusîlerde inkişaf etmediği içindir ki, kâ-inatta “Yezdan” nâmıyla bir hâlık-ı hayr, diğeri “Ehriman” nâmıyla bir hâlık-ı şer itikat etmişlerdir.¹ Hâlbuki onların Ehriman dedikleri mevhum ilâh-ı şer, bir cüz-ü ihtiyârıyla ve icâdsız bir kesble şerlere sebebiyet veren mâlûm şey-tandır.

İşte, ey ehl-i iman! Şeytanların bu müthiş tahribâtına karşı en mühim silâhınız ve cihazât-ı tâmiriyeniz istiğfardır ve ² *أَعُوذُ بِاللَّهِ* demekle Cenâb-ı Hak' a iltica-dır. Ve kal'anız sünnet-i seniyyedir.

Beşinci İşaret

Cenâb-ı Hak, Kütüb-ü Semâviye'de beşere karşı cen-net gibi azîm mükâfat ve cehennem gibi dehşetli mücâzâtı

¹ eş-Şehristânî, *el-Milel ve'n-nihal* 1/232, 233, 237; el-Îcî, *Kitâbü'l-Mevâkıf* 3/65; Tâhir İbn Muhammed, *et-Tabsîr fi'd-dîn* 1/91, 113, 142.

² “Allah Teâlâ'ya sığınırım.”

Azîm: Büyük.

Cihazât-ı tâmiriye: Tâmir donanı-mı, onarım malzemeleri.

Cüz-ü ihtiyâr: İnsanın zayıf, küçük iradesi.

Hâlık-ı hayr: Hayrı yaratan.

Hâlık-ı şer: Kötülüğün yaratıcısı.

İlâh-ı şer: Kötülük ilâhı.

İnkişaf etmek: Belirmek, ortaya çıkmak.

Kesb: Kazanma, elde etme.

Kütüb-ü Semâviye: Mukaddes ki-taplar, semâvî kitaplar.

Mecusî: Ateşe tapan, ateşperest, zerdüş.

Mevhum: Olmadığı hâlde var sanı-lan, kuruntu edilen, hayalî.

Mücâzât: İşlenen bir kötülüğün, bir günahın karşılığı.

göstermekle beraber, çok irşad, ikaz, ihtar, tehdit ve teşvik ettiği hâlde; ehl-i iman, bu kadar esbab-ı hidâyet ve istikamet varken, hizbü’ş-şeytanın mükâfatsız çirkin zayıf desiselerine karşı mağlûp olmaları, bir zaman beni çok düşündürüyordu. Acaba iman varken, Cenâb-ı Hakk’ın o kadar şiddetli tehdidâtına ehemmiyet vermemek nasıl oluyor? Nasıl iman gitmiyor? **إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا¹** sırrıyla şeytanın gayet zayıf desiselerine kapılıp Allah’a isyan ediyor? Hatta benim arkadaşlarımdan bazıları, yüz hakikat dersini kalben tasdik ile beraber benden işittiği ve bana karşı da fazla hüsn-ü zannı ve irtibatı varken, kalbsiz ve bozuk bir adamın ehemmiyetsiz ve riyâkârâne iltifatına kapıldı, onun lehinde, benim aleyhimde bir vaziyete geldi. “Fesübhânallah!” dedim, “İnsanda bu derece sukut olabilir mi? Ne kadar hakikatsiz bir insan idi!” diye o bîçareyi gıybet ettim, günaha girdim.

¹ “Şeytanın hilesi, cidden zayıftır.” (Nisâ Sûresi 4/76)

Bîçare: Çaresiz, zavallı.

Desise: Hile, oyun, düzen.

Esbab-ı hidâyet istikamet: Hidâyet ve istikamet sebepleri, yolları.

Fesübhânallah: Aman Allah’ım!

Gıybet: Bir kimsenin hoşuna gitmeyecek bir özelliğini o kişinin gıyabında söylemek.

Hizbü’ş-şeytan: Şeytanın takımı.

Hüsn-ü zan: Birisi hakkında iyi düşünce besleme.

İrşad: Doğruyu anlatma, gösterme.

Riyâkârâne: İki yüzlülükle, gösteriş düşkününü bir tarzda.

Sukut: Düşme, seviye kaybetme.

Tehdidât: Tehditler.

Sonra, sâbık işaretlerdeki hakikat inkişaf etti, karanlık-
lı çok noktaları aydınlattı. O nur ile, –lillâhilhamd– hem
Kur'ân-ı Hakîm'in azîm terğibât ve teşvikatı tam yerin-
de olduğunu, hem ehl-i imanın desâis-i şeytaniyeye ka-
pılmaları, imansızlıktan ve imanın zayıflığından olmadı-
ğını, hem günah-ı kebâiri işleyen küfre girmediğini, hem
Mu'tezile Mezhebi ve bir kısım Hâriciye mezhebi “Günah-ı
kebâiri irtikâp eden kâfir olur veya iman ve küfür ortasin-
da kalır.”¹ diye hükümlerinde hata ettiklerini, hem benim
o bîçare arkadaşım da yüz ders-i hakikati bir herifin iltifa-
tına feda etmesi, düşündüğüm gibi çok sukut ve dehşet-
li alçaklık olmadığını anladım. Cenâb-ı Hakk'a şükrettim,
o vartadan kurtuldum. Çünkü sâbıkan dediğimiz gibi,
şeytan cüz'î bir emr-i ademî ile insanı mühim tehlikelere

¹ Bkz.: el-Îcî, *Kitâbü'l-Mevâkıf* 3/548; İbn Ebi'l-izz, *Şerhu Akîdeti't-Tahâviyye* 1/356-362.

Cüz'î: Biraz, pek az.

Ders-i hakikat: Hakikat dersi.

Desâis-i şeytaniye: Şeytanın hi-
leleri.

Emr-i ademî: Yokluğa ait iş.

Günah-ı kebâir: Büyük günahlar.

Hâriciye Mezhebi: Hazreti Ali'ye
(r.a.) halifeliği döneminde karşı çı-
karak itâatten ayrılanlara Havâric/
Hâriciler denmiş. Mezheplerine de
Hâricilik adı verilmiş.

İrtikâp etmek: Kötü, fena, günah
sayılacak bir şey yapma.

Lillâhilhamd: Allah'a hamd olsun.

Mu'tezile: Hicrî 2. asırda oluşmaya
başlayan ve Kur'ân'ı yorumlama-
da kendi akli anlayışlarına öncelik
veren, kader ve başka bazı inanç
konularında Ehl-i Sünnet'ten ayrı-
lan fırka.

Sâbık: Geçen, önceki.

Sâbıkan: Geçtiği üzere.

Terğibât: İmrendirme, teşvik etme,
arzu uyandırma.

Teşvikat: Teşvik etme, cesaretlen-
dirme.

Varta: Uçurum, tehlike, yanlış, kur-
tuluşun zor olduğu yer.

atar. Hem insandaki nefis ise, şeytanı her vakit dinler. Kuvve-i şeheviye ve gadabiye ise, şeytanın desiselerine hem kâbile, hem nâkile iki cihaz hükmündedirler.

İşte, bunun içindir ki, Cenâb-ı Hakk'ın “Gafûr”, “Ra-hîm” gibi iki ismi, tecelli-i âzamla ehl-i imana teveccüh ediyor. Ve Kur'ân-ı Hakîm'de peygamberlere en mühim ihsanı, mağfiret olduğunu gösteriyor ve onları, istiğfar etmeye davet ediyor. بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ kelime-i kudsiyesini her sûre başında tekrar ile ve her müba-rek işlerde zikrine emretmesiyle¹, kâinatı ihata eden rahmet-i vâsiasını melce' ve tahassungâh gösteriyor ve

¹ Besmele'siz başlanılan bir işin eksik kalacağına dair bkz.: İbn Mâce, *Nikâh* 19; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 2/359; en-Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/127-128.

Gafûr: Kullarını çok çok affeden Allah (c.c.).

İhata: Kuşatma, içine alma, kapsama.

İstiğfar: Cenâb-ı Hak'tan af dileme.

Kâbile: Kabul edici, alıcı.

Kelime-i kudsiye: Mukaddes, yüce kelime.

Kuvve-i gadabiye: Öfke, sinirlenme duygusu.

Kuvve-i şeheviye: Yemek, içmek, uyumak ve nesli devam ettirmek gücü.

Mağfiret: Cenâb-ı Hakk'ın kullarının günahlarını örtmesi, affetmesi.

Melce: Sığınak.

Nâkile: Nakledici.

Rahîm: Çok merhamet ve ihsanı olan Allah (c.c.).

Rahmet-i vâsia: Engin rahmet.

Tahassungâh: Sağlam sığınak.

Tecelli-i âzam: En büyük tecelli.

Teveccüh: Yönelme, sevgi, yakınlık.

¹أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ² emriyle فَاَسْتَعِذُ بِاللَّهِ¹ kelimesi- ni siper yapıyor.

Altıncı İşaret

Şeytanın en tehlikeli bir desisesi şudur ki: Bazı has- sas ve sâfi-kalb insanlara tahayyül-ü küfrîyi tasdik-i kü- fûrle iltibas ettiriyor. Tasavvur-u dalâleti, dalâletin tasdi- ki sûretinde gösteriyor. Ve mukaddes zâtlar ve münezzeh şeyler hakkında gayet çirkin hâtıraları hayaline gösteriyor. Ve imkân-ı zâtîyi imkân-ı aklî şeklinde gösterip imanda- ki yakînine münâfi bir şek tarzını veriyor. Ve o vakit o bîçare hassas adam, kendini dalâlet ve küfür içine düş- tüğünü tevehhüm edip imandaki yakîninin zâil olduğu- nu zanneder, ye'se düşer, o yeisle şeytana maskara olur.

¹ “Hemen Allah’a sığın.” (A'râf Sûresi 7/200; Nahl Sûresi 16/98; Mü'min Sûresi 40/56; Fussilet Sûresi 41/36.

² “Kovulmuş şeytanın şerrinden Allah Teâlâ'ya sığınırım.”

İltibas: Karıştırmak.

İmkân-ı aklî: Meydana gelmesi ak- len mümkün olma, akla aykırı ol- mama.

İmkân-ı zâtî: Bir şeyin kendi zâtın- da, yani varlığı icabı mümkün ol- ması.

Münâfi: Ters, uymayan.

Münezzeh: Arı, duru, temiz, uzak.

Sâfi-kalb: Saf kalbli.

Tahayyül-ü küfrî: Küfrü hayal et- me, düşünme.

Tasavvur-u dalâlet: Sapıklığı zi- hinde şekillendirmek.

Tasdik-i küfür: Küfrü doğrulama.

Tevehhüm: Kuruntuya düşme, ve- himlenme, zannetme.

Yakîn: Şüphe etmeden, kesin bir şekilde inanma.

Yeis: Ümitsizlik

Zâil olmak: Geçmek, tükenmek, bitmek.

Şeytan hem ye'sini, hem o zayıf damarını, hem o iltibasını çok işlettirir, ya dîvâne olur yahut “her-çibâd-âbâd” der, dalâlete gider.

Şeytanın bu desisesinin mâhiyeti ne kadar esassız olduğunu, bazı risalelerde beyan ettiğimiz gibi, burada icmâlen bahsedeceğiz. Şöyle ki:

Nasıl ki âyinede yılanın sûreti ısırılmaz ve ateşin misali yandırmaz ve murdarın aksi, telvis etmez. Öyle de, hayal veya fikir aynasında küfriyâtın ve şirkin akisleri ve dalâletin gölgeleri ve şetimli çirkin sözlerin hayalleri, itikadı bozamaz, imanı tağyir etmez, hürmetli edebi kırmaz. Çünkü meşhur kaidedir ki: *Tahayyül-ü şetim, şetim olmadığı gibi, tahayyül-ü küfür dahi, küfür değil ve tasavvur-u dalâlet de dalâlet değil.*

İmandaki şek meselesi ise, imkân-ı zâtîden gelen ihtimaller, o yakîne münâfi değil ve o yakîni bozmaz.

Âyine: Ayna.

Dîvâne: Deli, aptal.

Her-çibad-âbâd: Nasılsa olan oldu, artık çare yok!

İcmâlen: Kısaca, ayrıntısız olarak.

Küfriyât: İnkâra, inançsızlığa ait şeyler.

Murdar: Kirli, pis.

Şek: Şüphe, zan, tereddüt.

Şetimli: Küfürlü.

Şirk: Allah'a (c.c.) ortak koşma.

Tağyir: Değiştirme.

Tahayyül-ü küfür: Küfrü hayal etme, düşünme.

Tahayyül-ü şetim: Küfrü hayal etme, düşünme.

Tasavvur-u dalâlet: Dalâleti zihinde şekillendirme, göz önüne getirme.

Telvis: Kirletme, pisletme.

İlm-i Usûl-ü Din'de kavâid-i mukarreredendir ki,

إِنَّ الْإِمْكَانَ الذَّاتِيَّ لَا يُنَافِي الْيَقِينَ الْعِلْمِيَّ¹

Meselâ, Barla Denizi su olarak yerinde bulunduğuna yakînımız var. Hâlbuki zâtında mümkündür ki, o deniz, bu dakikada batmış olsun ve batması mümkünâtandır. Bu imkân-ı zâtî, madem bir emâreden neş'et etmiyor, zihnî bir imkân olamaz ki, şek olsun. Çünkü yine İlm-i Usûl-ü Din'de bir kaide-i mukarreredir ki, لَا عِبْرَةَ² لِلْإِحْتِمَالِ الْغَيْرِ النَّاشِئِ عَنْ دَلِيلٍ Yani, “Bir emâreden gelmeyen bir ihtimal-i zâtî ise, bir imkân-ı zihnî olmaz ki, şüphe verip, ehemmiyeti olsun.” İşte bu desise-i şeytaniyeye

¹ “İmkân-ı zâtî, yakîn-i ilmîye münâfî değildir.” Yakın mânâdaki kaideler için bkz.: el-Gazâlî, *el-Menhûl* s.122; el-Müceddidî, *Kavâidü'l-fıkh* s.11, 143.

² Bkz.: *Mecelle* s.24; el-Müceddidî, *Kavâidü'l-fıkh* s.105; Ömer Nasuhî Bilmen, *Hukuk-i İslâmiye ve istilâhât-ı fıkhıyye kamusu* 1/279.

Barla Denizi: Eğirdir Gölü.

Desise-i şeytaniye: Şeytanın hile ve entrikaları.

Emâre: İz, alâmet, ipucu.

İhtimal-i zâtî: Meydana gelmesinin, varlığının mümkün olması, bir şeyin asıl itibarıyla varlığının imkân dâhilinde olması, henüz varlık hâline gelmemiş ancak var olması muhtemel.

İlm-i Usûl-ü Din: Akâid İlmi. İslâm'ın inanç esaslarını inceleyen ilim dalı.

İmkân-ı zihnî: Zihinde varlığı mümkün olan.

Kaide-i mukarrere: Herkesin kabul ettiği kesin kaide.

Kavâid-i mukarrere: Herkes tarafından kabul edilmiş, kesin kaideler, kurallar.

Mümkinât: Gerçekleşmesi imkân dâhilinde durumlar.

Neş'et: Doğmak, ortaya çıkma.

Zihnî: Zihne ait

mâruz olan bîçare adam, hakâik-i imaniyeye yakînini, böyle zâtî imkânlar ile kaybediyor zanneder. Meselâ, Hazreti Peygamber (*aleyhissalâtü vesselâm*) hakkında beşeriyet itibarıyla çok imkân-ı zâtîye hatırına geliyor ki, imanın cezm ve yakînine zarar vermez. Fakat o, zarar verdi zanneder, zarara düşer.

Hem bazan şeytan, kalb üstündeki lümmesi cihetinde Cenâb-ı Hak hakkında fena sözler söyler. O adam zanneder ki, onun kalbi bozulmuş ki böyle söylüyor; titriyor. Hâlbuki onun titremesi ve korkması ve adem-i rızası delildir ki, o sözler, kalbinden gelmiyor, belki lümme-i şeytaniyeden geliyor veya şeytan tarafından ihtar ve tahayyül ediliyor.

Hem insanın letâîfi içinde teşhis edemediğim bir iki latîfe var ki, ihtiyâr ve iradeyi dinlemezler; belki de mes'uliyet altında giremezler. Bazan o latîfeler hükmediyorlar, hakkı dinlemiyorlar, yanlış şeylere giriyorlar. O vakit şeytan o adama telkin eder ki: "Senin istidadın

Adem-i rıza: Rızâ olmama, kabul etmeme.

Beşeriyet: İnsanlık.

Cezm: Kesinlik.

Hakâik-i imaniye: İman hakikatleri.

İhtiyâr: Seçme, tercih etme kabiliyeti.

Latîfe: Mânevî duygu

Letâîf: Mânevî duygular.

Lümme: İnsanın manevî kalbinde şeytanın vesvese verdiği yer.

Lümme-i şeytaniye: İnsanın manevî kalbinde şeytanın vesvese verdiği yer.

Tahayyül: Hayal etme, hayalde canlandırma.

Zâtî imkân: Bir şeyin kendi zâtında, yani varlığı icabı mümkün olması.

hakka ve imana muvâfık değil ki, böyle ihtiyârsız bâtil şeylere giriyorsun. Demek senin kaderin, seni şekâvete mahkûm etmiştir.” O bîçare adam, ye’se düşüp, helâkete gider.

İşte şeytanın evvelki desiselerine karşı müminin tahassungâhı, muhakkikîn-i asfiyânın düsturlarıyla hudutları taayyün eden hakâik-i imaniye ve muhkemât-ı Kur’âniye’dir. Ve âhirdeki desiselerine karşı, istiâze ile, ehemmiyet vermemektir. Çünkü ehemmiyet verdikçe, nazar-ı dikkati celb ettirip büyür, şişer. Müminin böyle mânevî yaralarına tiryak ve merhem, sünnet-i seniyyedir.

Yedinci İşaret

Sual: Mu’tezile imamları, şerrin îcâdını şer telâkki ettikleri için, küfür ve dalâletin hilkatini Allah’a vermiyorlar. Güya onunla Allah’ı takdis ediyorlar.

Bâtil: Gerçek olmayan, hak olmayan.

Celb etmek: Kendine çekmek.

Helâket: Yıkılma, mahvolma.

Hilkat: Yaratılış.

Îcâd: Var etme, vücuda getirme.

İstiâze: Allah’a (c.c.) sığınma.

muhakkikîn-i asfiyâ: İncelemelelerini derinlemesine ve alabildiğince hassasiyetle yapan, eşyanın iç yüzüne vâkif olabilen Peygamber Efendimiz’in (s.a.s.) vârisleri.

Muhkemât-ı Kur’âniye: Yoruma açık olmaksızın hüküm ifade eden âyetler.

Muvâfık: Uygun, münasip.

Nazar-ı dikkat: Dikkatli bakış.

Şekâvet: Bahtsızlık, talihsizlik.

Taayyün: Belirgin olma, sınırları belli olma.

Tahassungâh: Sağlam sığınak.

Takdis etmek: Her türlü eksiklikten uzak olduğunu haykırmak, dile getirmek.

Telâkki: Anlama, anlayış, kabul etme.

Tiryak: İlâç.

“Beşer kendi ef’âlinin hâlıkıdır.” diye dalâlete gidiyorlar.¹

Hem derler, “Bir günah-ı kebîreyi işleyen bir müminin imanını gider.² Çünkü Cenâb-ı Hakk’a itikat ve cehennemi tasdik etmek, öyle günahı işlemekle kâbil-i tevfik olamaz. Çünkü dünyada gayet cüz’î bir hapis korkusuyla kendini hilâf-ı kanun her şeyden muhafaza eden adam, ebedî bir azab-ı cehennemi ve Hâlık’ın gazabını nazar-ı ehemmiyete almayacak derecede büyük günahları işlerse, elbette imansızlığa delâlet eder.”

Elcevap:

• **Birinci şikkın cevabı şudur ki:** Kader Risalesi’nde izah edildiği gibi, *halk-ı şer, şer değil; belki kesb-i şer, şerdir. Çünkü halk ve îcâd umum neticelere bakar. Bir*

¹ Bkz.: el-Mâtüridî, *et-Tevhîd* 1/92, 169, 314, 315; İbn Hazm, *el-Fasl fi’l-milel* 2/121, 3/57, 59.

² Bkz.: el-Îcî, *Kitâbü’l-Mevâkıf* 3/548; İbn Ebi’l-izz, *Şerhu Akîdeti’t-Tahâviyye* 1/356-362.

Azab-ı cehennem: Cehennem azabı.

Ef’âl: Fiiller.

Günah-ı kebîre: Büyük günah.

Hâlık: Yaradan, Hazreti Allah.

Hâlık: Yaratıcı.

Halk-ı şer: Şerri yaratmak.

Halk etme: Yaratma.

Hilâf-ı kanun: Kanuna aykırı.

İtikat etmek: İnanmak.

Kâbil-i tevfik olmak: Bağdaştırılabılır

Kesb-i şer: Şer olan bir fiili işlemek.

Nazar-ı ehemmiyet: Önemseme, değer verme.

Takdis etmek: Her türlü eksiklikten uzak olduğunu haykırmak, dile getirmek.

Tasdik: Kabul etme, inanma.

şerrin vücûdu, çok hayırlı neticelere mukaddime olduğu için, o şerrin îcâdı, neticeler itibarıyla hayır olur, hayır hükmüne geçer. Meselâ, ateşin yüz hayırlı neticeleri var. Fakat bazı insanlar sû-i ihtiyârıyla ateşi kendilerine şer yapmakla “Ateşin îcâdı şerdir.” diyemezler. Öyle de, şeytanların îcâdı, terakkiyât-ı insaniye gibi çok hikmetli neticeleri olmakla beraber, sû-i ihtiyârıyla ve yanlış kesbiyle şeytanlara mağlûp olmakla, “Şeytanın hilkatî şerdir.” diyemez. Belki o, kendi kesbiyle kendine şer yaptı.

Evet, kesb ise, mübâşeret-i cüz’iye olduğu için, hususî bir netice-i şerriyenin mazharı olur; o kesb-i şer, şer olur. Fakat îcâd, umum neticelere baktığı için, îcâd-ı şer, şer değil, belki hayırdır. İşte Mu’tezile bu sırrı anlamadıkları için, “Halk-ı şer, şerdir ve çirkinin îcâdı çirkindir.” diye Cenâb-ı Hakk’ı takdis için şerrin îcâdını O’na vermemişler, dalâlete düşmüşler. ¹ وَبِالْقَدْرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ olan bir rûkn-ü imanîyi² tevil etmişler.

¹ “Başa gelen ister hayır olsun ister şer olsun, kadere her yönüyle inanamak.”

² Kaderin, imanın bir rûknü olduğuna dair bkz.: Müslim, *Îmân* 39; Tirmizî, *Îmân* 4; Ebû Dâvûd, *Sünnet* 17.

Kesb etmek: Kazanmak, elde etmek, işlemek.

Mazhar: Ayna olmak,

Mübâşeret-i cüz’iye: Küçücük teşebbüs.

Mukaddime: Ön söz, giriş.

Netice-i şerriye: Kötü sonuç.

Rûkn-ü imanî: İmanın şartı.

Sû-i ihtiyâr: İradenin kötüye kullanılması, yanlış seçim yapma.

Terakkiyât-ı insaniye: İnsanlığa ait ilerleme ve yükselişler.

Tevil: Yorum.

•**İkinci şık ki:** “Günah-ı kebîreyi işleyen, nasıl mümin kalabilir?” diye suallerine cevap ise:

Evvelâ, sâbık işaretlerde onların hatası kat’î bir sûrette anlaşılmiştir ki, tekrara hâcet kalmamıştır. Sâniyen, nefs-i insaniye, muaccel ve hazır bir dirhem lezzeti, müeccel, gâip bir batman lezzete tercih ettiği gibi, hazır bir tokat korkusundan, ileride bir sene azaptan daha ziyade çekinir.

Hem insanda hissiyât gâlip olsa, aklın muhâkemesini dinlemez. Heves ve vehmi hükmedip, en az ve ehemmiyetsiz bir lezzet-i hâzırayı, ileride gayet büyük bir mükâfata tercih eder. Ve az bir hazır sıkıntıdan, ileride büyük bir azab-ı müecceleden ziyade çekinir. Çünkü tevehhüm ve heves ve his, ileriye görmüyor belki inkâr ediyorlar. Nefis dahi yardım etse, mahall-i iman olan kalb ve akıl susarlar, mağlûp oluyorlar. *Şu hâlde kebâiri işlemek, imansızlıktan gelmiyor, belki his ve hevesin ve vehmin galebesiyelerle akıl ve kalbin mağlûbiyetinden ileri gelir.*

Azab-ı müeccle: Ertelenmiş, daha sonraki azap.

Gâip: Göz önünde bulunmayan, hazırda olmayan.

Galebe etmek: Üstün gelmek, yenmek.

Hâcet: İhtiyaç.

Heves: Nefsin istek ve arzusu.

Hissiyât: Duygular, sezisler.

Kebâir: Büyük günahlar.

Lezzet-i hâzıra: Peşin lezzet.

Mahall-i iman: İman yeri.

Muaccel: Peşin.

Muhâkeme: Hüküm verme, yargılama, değerlendirmeye.

Müeccel: Ertelenmiş, sonra.

Nefs-i insaniye: İnsan nefsi.

Sâniyen: İkinci olarak.

Tevehhüm: Kuruntuya düşme, vehimlenme, zannetme.

Vehim: Kuruntu, şüphe, tereddüt.

Ziyade: Fazla.

Hem sâbık işaretlerde anlaşıldığı gibi, fenalık ve hevesât yolu, tahribât olduğu için gayet kolaydır. Şeytan-ı ins ü cinnî, çabuk insanları o yola sevk ediyor. Gayet cây-ı hayret bir hâldir ki, âlem-i bekânın nass-ı hadisle sinek kanadı kadar bir nuru, ebedî olduğu için, bir insanın müddet-i ömründe dünyadan aldığı lezzet ve nimete mukabil geldiği hâlde;¹ bazı bîçare insanlar, bir sinek kanadı kadar bu fânî dünyanın² lezzetini, o bâkî âlemin, bu fânî dünyasına değer lezzetlerine tercih edip, şeytanın arkasında gider.

İşte bu sırlar içindir ki, Kur'ân-ı Hakîm, müminleri pek çok tekrar ve ısrar ile, tehdit ve teşvik ile gûnahtan zecr ve hayra sevk ediyor.³

¹ Bkz.: el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 13/7.

² Bkz.: "Allah katında, dünyanın sinek kanadı kadar cıvık bir kıymeti olsaydı, kâfirler ondan bir yudum su bile içemezlerdi." (Tirmizî, *Zühd* 13; İbn Mâce, *Zühd* 3)

³ Bkz.: "Allah başkalarına adaleti, hatta adaletten de fazla olarak ih-sanı, en güzel davranışı ve muhtaç oldukları şeyleri yakınlarla ver-meyi emreder. Hayasızlığı, çirkin işleri, zulüm ve tecavüzü yasaklar. Düşünüp tutasınız diye size öğüt verir." (Nahl Sûresi 16/90)

Âlem-i bekâ: Ebedî âlem, âhiret yurdu.

Bâkî: Ebedî, daimî.

Cây-ı hayret: Hayret uyandıran

Fânî: Ölümlü.

Hevesât: Nefsin istek ve arzuları, hevesler.

Mukabil: Karşılık.

Müddet-i ömür: Ömür müddeti.

Nass-ı hadis: Hadisin metni, hük-mü, hadisin kesin anlamı.

Şeytan-ı ins ü cinnî: İnsan ve cin şeytanı.

Zecr: Sakındırma.

Bir zaman Kur'ân-ı Hakîm'in bu tekrar ile şiddetli irşadâtı bana bu fikri verdi ki; bu kadar mütemâdî ihtarlar ve ikazlar, mümin insanları sebatsız ve hakikatsiz gösteriyorlar. İnsanın şerefine yakışmayacak bir vaziyet veriyorlar. Çünkü bir memur, âmirinden aldığı bir tek emri itaatine kâfi iken, aynı emri on defa söylese, o memur cidden gücenecek. Beni ittiham ediyorsun, ben hâin değilim, der. Hâlbuki en hâlis müminlere Kur'ân-ı Hakîm musırrâne mükerrer emrediyor.

Bu fikir benim zihnimi kurcaladığı bir zamanda iki üç sâdık arkadaşlarım vardı. Onları şeytan-ı insînin desiselerine kapılmamak için pek çok defa ihtar ve ikaz ediyordum. "Bizi ittiham ediyorsun." diye gücenmiyorlardı. Fakat ben kalben diyordum ki: "Bu mütemâdiyen ihtarlarıyla bunları gücendiriyorum, sadâkatsizlikle ve sebatsızlıkla ittiham ediyorum."

Sonra birden sâbık işaretlerde izah ve isbat edilen hakikat inkişaf etti. O vakit o hakikatle hem Kur'ân-ı Hakîm'in tam mutâbık-ı muktezâ-yı hâl ve yerinde ve israfsız ve

Hâlis: İhlâslı, safi.

İrşadât: Hak yolu, doğru yolu göstermeler, uyarmalar.

İttiham etmek: Suçlamak, töhmet altında bırakmak.

Musırrâne: Israrlı bir şekilde.

Mutâbık-ı muktezâ-yı hâl: Hâlin gereğine uygun.

Mükerrer: Tekrar, tekrar.

Mütemâdi: Devamlı, sürekli olarak.

Mütemâdiyen: Devamlı olarak.

Sâdık: Doğru, dürüst, vefalı kimse.

Şeytan-ı insî: Şeytanlaşmış insan.

hikmetli ve ittihamsız bir sûrette ısrar ve tekrarâtı yaptığını ve ayn-ı hikmet ve mahz-ı belâgat olduğunu bildim. Ve o sâdik arkadaşlarımla güvenmediklerinin sırrını anladım. O hakikatin hülâsası şudur ki:

Şeytanlar tahribât cihetinde sevk ettikleri için, az bir amel ile çok şerleri yaparlar. Onun için tarîk-i hakta ve hidâyette gidenler, pek çok ihtiyat ve şiddetli sakinmaya ve mükerrer ihtarâta ve kesretli muâvenete muhtaç olduklarından ki, Cenâb-ı Hak, o tekrarât cihetinde bin bir ismi ile ehl-i imana muâvenetini takdim ediyor ve binler merhamet ellerini imdadına uzatıyor. Şerefini kırmıyor, belki vikâye ediyor. İnsanın kıymetini küçük düşürtmüyor, belki şeytanın şerrini büyük gösteriyor.

İşte, ey ehl-i hak ve ehl-i hidâyet! Şeytan-ı ins ve cinnînin mezkûr desiselerinden kurtulmak çaresi: Ehl-i Sünnet ve Cemaat olan ehl-i hak mezhebini karargâh

Ayn-ı hikmet: Hikmetin tâ kendisi.

Ehl-i hak: Hakikat ehli, doğru yolda olan kimseler.

Ehl-i hidâyet: Doğru yolda olanlar.

Ehl-i Sünnet ve Cemaat: İnançlarında ve amellerinde Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) ve O'nun nurlu ashabının yoluna tâbi olanlar.

Hidâyet: Doğruluk.

Hülâsa: Öz, özet.

İhtarât: İhtarlar.

Kesretli: Çoklukla, sıklıkla.

Mahz-ı belâgat: Belâgatın tâ kendisi.

Muâvenet: Yardım.

Tarîk-i hak: Doğru yol.

Tekrarât: Tekrarlar.

Vikâye: Koruma.

yap ve Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın muhkemât kalesine gir ve sünnet-i seniyyeyi rehber yap, selâmeti bul.

Sekizinci İşaret

Sual: Sâbık işaretlerde isbat ettiniz ki: Dalâlet yolu, kolay ve tahrip ve tecavüz olduğu için, çoklar o yola sülûk ediyorlar. Hâlbuki sâir risalelerde kat'î deliller ile isbat etmişsiniz ki, küfür ve dalâlet yolu o kadar müşkülâtlı ve suubetlidir ki, hiç kimse ona girmemek gerekti ve kâbil-i sülûk değil. Ve iman ve hidâyet yolu o kadar kolay ve zâhirdir ki, herkes ona girmeli idi.

Elcevap: Küfür ve dalâlet iki kısımdır:

Bir kısmı, amelî ve fer'î olmakla beraber, iman hükümlerini nefyetmek ve inkâr etmektir ki, bu tarz dalâlet kolaydır. Hakkı kabul etmemektir, bir tertir, bir ademdir, bir adem-i kabuldür. İşte bu kısımdır ki, risalelerde kolay gösterilmiş.

Adem-i kabul: Gerçeği kabul etmeme, onunla ilgilenmeme.

Amelî: Fiil, davranışlarla ilgili, pratik.

Fer'î: Talî, aslî olmayan, ikinci derecede.

Kâbil-i sülûk: Girmesi mümkün, yol tutması mümkün.

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan: Açıklama ve ifadesiyle mu'cize olan Kur'ân.

Muhkemât: Tevile açık olmaksızın hüküm ifade eden Kur'ân âyetleri.

Müşkülâtlı: Güçlüklerle dolu, zorluklarla dolu, problemlî.

Nefyetmek: İnkâr etmek, yok sayma, olmadığını iddia etmek.

Suûbetli: Zor, çetin.

Sülûk etmek: Yola girmek, yol tutmak.

Zâhir: Açık, görünür.

İkinci kısım ise, amelî ve fer'î olmayıp, belki itikadî ve fikrî bir hükümdür. Yalnız imanın nefyini değil, belki imanın zıddına gidip bir yol açmaktır. Bu ise, bâtlı kabuldür, hakkın aksini isbattır. Bu kısım, imanın yalnız nefyi ve nakîzi değil, imanın zıddıdır. Adem-i kabul değil ki kolay olsun, belki kabul-ü ademdir. Ve o ademi isbat etmekle kabul edilebilir. ¹ **الْعَدَمُ لَا يُبْتَأُ** kaidesiyle, ademin isbatı elbette kolay değildir.

İşte sâir risalelerde imtinâ derecesinde subetli ve müşkülâtlı gösterilen küfür ve dalâlet bu kısım ki, zerre mikdar şuûru bulunan, bu yola sâlik olmamak lâzımdır. Hem bu yol, risalelerde kat'î isbat edildiği gibi o kadar dehşetli elemleri var ve boğucu karanlıkları var ki, zerre mikdar akli bulunan, o yola talip olmaz.

Eğer denilse: Bu kadar elîm ve karanlıklı, müşkülâtlı yola nasıl ekser insanlar gidiyorlar?

¹ “Mutlak yokluk, (ancak pek büyük güçlükle) isbat edilebilir.” Bkz.: İbn Nüceym, *el-Bahru'r-râik* 2/122; İbn Kayyim, *es-Savâiku'l-mürsele* 4/1310; İbn Kayyim, *er-Rûh fi'l-keîâm* 1/198.

Bâtlı: Gerçek olmayan, hak olmayan.

İmtinâ: İmkânsızlık, mümkün olmayış.

İtikadî: İnanca, imana ait.

Kabul-ü adem: Yok olduğuna inanma, Ateizm.

Nakîz: Muhalif, zıt.

Sâlik: Yolda giden.

İncevab: İçine düşmüş bulunuyorlar, çıkamıyorlar. Hem insandaki nebatî ve hayvânî kuvveleri, âkıbeti görmedikleri, düşünemedikleri ve o insandaki letâif-i insaniyeye galebe ettikleri için, çıkmak istemiyorlar ve hazır ve muvakkat bir lezzetle müteselli oluyorlar.¹

Sual: Eğer denilse: Dalâlette öyle dehşetli bir elem ve bir korku var ki; kâfir, değil hayattan lezzet alması, hiç yaşamaması lâzım geliyor. Belki o elemden ezilmeli ve o korkudan ödü patlamalı idi. Çünkü insaniyet itibarıyla hadsiz eşyaya müştâk ve hayata âşık olduğu hâlde, küfür vasıtasıyla mevtini bir idam-ı ebedî ve bir firâk-ı lâyezâlî ve zevâl-i mevcudâtı ve ahbabının vefatlarını ve bütün sevdiklerini idam ve müfârat-ı ebediye sûretinde gözü önünde dâima küfür vasıtasıyla gören insan, nasıl yaşayabilir? Nasıl hayattan lezzet alabilir?

¹ Bkz.: Kıyâmet Sûresi 75/20-21; Dehr Sûresi 76/27.

Ahbab: Dostlar.

Firâk-ı lâyezâlî: Ebedî, sonsuz ayrılık.

Galebe etmek: Gâlip gelmek, üstün gelmek, yenmek.

Hayvanî: Hayvan cinsinden olan.

İdam-ı ebedî: Ebedî bir yok oluş.

Letâif-i insaniye: İnsanın mânevî duyguları.

Mevt: Ölüm.

Müfârat-ı ebediye: Ebedî ayrılık.

Müştâk: Arzulu, istekli.

Müteselli: Teselli olan, avunan.

Nebatî: Bitki cinsinden.

Zevâl-i mevcudât: Yaratılmışların hayatının sona ermesi, yok olması.

İlcevap: Acîp bir mağlata-yı şeytaniye ile kendini aldatır, yaşar. Surî bir lezzet alır zanneder. Meşhur bir temsil ile onun mâhiyetine işaret edeceğiz. Şöyle ki:

Deniliyor: Deve kuşuna demişler, “Kanatların var, uç.” O da kanatlarını kısıp, “Ben deveyim.” demiş, uçmamış. Fakat avcının tuzağına düşmüş. Avcı beni görmesini diye başını kuma sokmuş. Hâlbuki koca gövdesini dışarıda bırakmış, avcıya hedef etmiş. Sonra ona demişler, “Madem deveyim diyorsun, yük götür.” O zaman kanatlarını açivermiş, “Ben kuşum.” demiş, yükün zahmetinden kurtulmuş. Fakat hâmisiz ve yemsiz olarak avcılarının hücumuna hedef olmuş.

Aynen onun gibi, kâfir, Kur’ân’ın semâvî ilânâtına karşı küfr-ü mutlakı bırakıp meşkûk bir küfre inmiş. Ona denilse, “Madem mevt ve zevâli, bir idam-ı ebedî biliyorsun, kendini asacak olan darağacı göz önünde... Ona her vakit bakan, nasıl yaşar? Nasıl lezzet alır?” O adam, Kur’ân’ın umumî vech-i rahmet ve şümûllü nurundan aldığı bir

Acîp: Hayret veren, dikkat çeken.

Hâmi: Himaye eden, koruyan.

İlânât: İlânlar.

Kâfir: Hak din İslâmiyet’i inkâr eden.

Küfr-ü mutlak: Kesin ve tam bir inkâr

Mağlata-yı şeytaniye: Şeytanın şaşırtmak ve yanıltmak için söylediği

zihin karıştırıcı, saçma sapan sözler.

Meşkûk: Şüpheli.

Semâvî: Semâya ait, Allah’tan olan.

Şümüllü: Kapsamlı.

Vech-i rahmet: Rahmet tarafı.

Zevâl: Yok olma, bitme, sona erme, ayrılıp gitme.

hisse ile der: “Mevt idam değil, ihtimal bekâ var.” Veyahut deve kuşu gibi başını gaflet kumuna sokar, tâ ki ecel onu görmesin ve kabir ona bakmasın ve zevâl-i eşya ona ok atmasın!

Elhâsıl, o meşkûk küfür vasıtasıyla deve kuşu gibi mevt ve zevâlî idam mânâsında gördüğü vakit Kur’ân ve semâvî kitapların iman-ı bi’l-âhirete dâir kat’î ihbarâtı ona bir ihtimal verir; o kâfir, o ihtimale yapışır, o dehşetli eleme üzerine almaz. O vakit ona denilse, “Madem bâkî bir âleme gidilecek; o âlemde güzel yaşamak için tekâlif-i diniye meşakkatini çekmek gerektir.” O adam şekk-i küfrî cihetiyle der, “Belki yoktur, yok için neden çalışayım?” Yani, vaktâ ki o hükm-ü Kur’ân’ın verdiği ihtimal-i bekâ cihetiyle idam-ı ebedî âlâmından kurtulur; ve meşkûk küfürün verdiği ihtimal-i adem cihetiyle tekâlif-i diniye meşakkatini ona müteveccih olur, ona karşı küfür ihtimaline

Âlâm: Elemler.

Bâkî: Ebedî, sonsuz.

Bekâ: Ebedîlik, sonsuzluk.

Elhâsıl: Netice olarak.

Hükm-ü Kur’ân: Kur’ân’ın hükmü.

İhbarât: Haber vermeler, bildirmeler.

İhtimal-i adem: Bir şeyin olmama ihtimali.

İhtimal-i bekâ: Ebedî hayatı muhtemel görmek.

İman-ı bi’l-âhiret: Âhiret inancı.

Meşakkat: Zorluk, zahmet, sıkıntı.

Müteveccih: Yönelik, yönelmiş.

Şekk-i küfrî: Kâfirin kendi inancı hakkında şüphe etmesi.

Tekâlif-i diniye: Dinin yükümlülükleri.

Vaktâ ki: Ne vakit ki.

Zevâl-i eşya: Varlıkların geçip gitmesi, yok olması.

yapışır, o zahmetten kurtulur. Demek bu nokta-yı nazarda, müminden ziyade bu hayatta lezzet alır zannediyor. Çünkü tekâlif-i diniyenin zahmetinden ihtimal-i küfrî ile kurtuluyor ve âlâm-ı ebediyeden ise ihtimal-i imanî cihetiyle kendi üzerine almaz. Hâlbuki bu mağlata-yı şeytaniyenin hükmü, gayet sathî ve faidesiz ve muvakkattır.

İşte, Kur'ân-ı Hakîm'in küffârlar hakkında da bir nevi cihet-i rahmeti vardır ki, hayat-ı dünyeviyeyi onlara cehennem olmaktan bir derece kurtarıp bir nevi şek vererek, şek ile yaşıyorlar. Yoksa âhiret cehennemini andıracak bu dünyada dahi mânevî bir cehennem azabı çekeceklerdi ve intihara mecbur olacaklardı.

İşte, ey ehl-i iman! Sizi idam-ı ebedîden ve dünyevî ve uhrevî cehennemlerden kurtaran Kur'ân'ın himayet-i altına müminâne ve mûtemidâne giriniz ve sünnet-i seniyyesinin dâiresine teslimkârâne ve müstahsinâne

Âlâm-ı ebediye: Sonsuz elemeler, acılar.

Cihet-i rahmet: Rahmet tarafı.

Hayat-ı dünyeviye: Dünya hayatı.

Himayet: Himaye, koruma.

İhtimal-i imanî: Müminin inandığı durum, var olma ihtimali.

İhtimal-i küfrî: Kâfirin düşündüğü ihtimal, olmama ihtimali.

Küffâr: Kâfirler.

Müminâne: Mümince.

Müstahsinâne: Seve seve, hoşnutluk içinde, takdir ederek, beğenerek.

Mûtemidâne: Bağlanarak, güvenerek İtimat etmek sûreti ile.

Muvakkat: Geçici, belli bir süre için olan.

Nokta-yı nazar: Görüş, bakış açısı.

Sathî: Yüzeysel.

Teslimkârâne: Teslim olarak.

Uhrevî: Âhirete ait.

dâhil olunuz, dünya şekâvetinden ve âhirette azaptan kurtulunuz!

Dokuzuncu İşaret

Sual: Hizbullah olan ehl-i hidâyet, başta enbiya ve onların başında Fahr-i Âlem (*aleyhissalâtü vesselâm*), o kadar inâyet ve rahmet-i ilâhiye ve imdad-ı sübhâniyeye mazhar oldukları hâlde, neden çok defa hizbü'ş-şeytan olan ehl-i dalâlete mağlûp olmuşlar? Hem Hâtemü'l-Enbiya'nın güneş gibi parlak nübüvvet ve risâleti ve iksir-i âzam gibi tesirli i'câz-ı Kur'ânî vasıtasıyla irşadı ve câzibe-i umumiye-i kâinattan daha câzibedâr hakâik-i Kur'âniye'nin komşuluğunda ve yakınında olan

Cazibedâr: Cezbedici, çekici, alımlı.

Câzibe-i umumiye-i kâinat: Kâinatın genel olarak göz alıcılığı, çekiciliği.

Ehl-i dalâlet: Dalâlette olanlar, doğru yoldan çıkanlar, sapıtanlar

Ehl-i hidâyet: Doğruluk üzere olanlar, dalâlet ve bâtil yoldan uzak olanlar.

Enbiya: Nebiler, peygamberler.

Fahr-i Âlem: Âlemin övünç kaynağı, iftihar tablosu, Peygamber Efendimiz (s.a.s.).

Hakâik-i Kur'âniye: Kur'ân-ı Kerîm'in hakikatleri.

Hâtemü'l-Enbiya: Son Peygamber. Peygamberlik mesleğine vurulan son mühür (s.a.s.).

Hizbullah: Allah tarafında olanlar.

Hizbü'ş-şeytan: Şeytanın takımı.

İ'câz-ı Kur'ânî: Kur'ân'ın mu'cize oluşu.

İksir-i âzam: En büyük şifa, deva.

İmdad-ı sübhâniye: Cenâb-ı Hakk'ın yardımı.

İnâyet: Yardım, destek.

Nübüvvet: Peygamberlik.

Rahmet-i ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın rahmeti.

Risâlet: Elçilik, peygamberlik.

Şekâvet: Bahtsızlık, talihsizlik.

Medine münafıklarının dalâlette ısrarları ve hidâ-yete girmemeleri ne içindir ve hikmeti nedir?

Elcevap: Bu iki şık müthiş sualin halli için, derince bir esas beyan etmek lâzım gelir. Şöyle ki:

Şu kâinat Hâlık-ı Zülcelâl'inin hem cemâlî, hem celâlî iki kısım esmâsı bulunduğundan ve o cemâlî ve celâlî isimler, hükümlerini ayrı ayrı cilvelerle göstermek iktizâ ettiklerinden, Hâlık-ı Zülcelâl, kâinatta ezdâdı birbirine mezc edip birbirine mukabil getirip ve birbirine mütecâviz ve müdafî bir vaziyet verip, hikmetli ve menfaattar bir nevi mübâreze sûretine getirip, ondan zıdları birbirinin hududuna geçirip ihtilâfât ve tagayyürât meydana getirmekle kâinatı kanun-u tagayyür ve tahavvül

Celâlî esmâ: Cenâb-ı Hakk'ın birliğini, yüceliğini ve bütün eşyadaki umumi tecellilerini ifade eden isimleri.

Cemâlî esmâ: Cenâb-ı Hakk'ın güzelliğini, şefkat ve merhametini ve her bir varlığa hususi tecellilerini ifade eden isimleri.

Cilve: Tecellî, edâ, yansıma.

Ezdâd: Zıtlar.

Hâlık-ı Zülcelâl: Yüce Yaratıcı.

Hudut: Sınırlar.

İhtilâfât: İhtilâflar, farklılıklar.

Kanun-u tagayyür: Değişme kanunu.

Kanun-u tahavvül: Bir hâlden başka hâle dönüşme kanunu..

Menfaattar: Menfaat, fayda gören.

Mezc etmek: Katmak, karıştırmak.

Mukabil: Karşılık.

Mübâreze: Çarpışma, mücadele etme.

Müdafî: Müdafaa eden, savunan.

Mütecâviz: Hücüm eden, saldırgan.

Tagayyürât: Değişiklikler, başkalaşmalar.

ve düstur-u terakki ve tekâmüle tâbi kıldığı için; o şecere-i hilkatin câmi' bir semeresi olan insan nev'inde o kanun-u mübârezeyi daha acîp bir şekle getirip bütün terakkiyât-ı insaniyeye medâr bir mücâhede kapısını açıp, hizbulla-ha karşı meydana çıkabilmek için hizbü'ş-şeytana bazı cihazât vermiş.

İşte bu sırr-ı dakîk içindir ki, enbiyalar çok defa ehl-i dalâlete karşı mağlûp oluyor.¹ Ve gayet zaaf ve aczde olan dalâlet ehli, mânen gayet kuvvetli olan ehl-i hakka muvakkaten gâlip oluyorlar ve mukavemet ediyorlar. Bu acîp mukavemetin sırr-ı hikmeti şudur ki:

¹ Meselâ Hazreti Nûh (*aleyhisselâm*), kavmine karşı çok darda kaldığı andaki yakarışı Kur'ân'da meâlen şöyle yer alır: "O da: "Yâ Rabbi, ben mağlûbum, artık Sen bana yardım et!" dedi." (Kamer Sûresi 54/10)

Acz: Güçsüzlük.

Câmi': Geniş, kapsamlı.

Cihazât: Donanımlar, duyular, organlar.

Düstur-u tekâmül: Canlı veya cansız her hangi bir varlığın tedricen, ya da yavaş yavaş belirli bir olgunluğa erişmesi, mükemmel hâle gelmesi kanunu.

Düstur-u terakki: Yükseliş kanunu.

Enbiya: Nebiler, peygamberler.

Kanun-u mübâreze: Çekişme, kavgaya, çarpışma kanunu.

Medâr: Sebep, vesile.

Mücâhede: Mücadele, savaş.

Semere: Meyve, ürün.

Sırr-ı dakik: İnce nükte, sır.

Sırr-ı hikmet: Hikmetin sırrı.

Şecere-i hilkat: Yaratılış ağacı.

Tâbi kılmak: İtaat ettirmek, arkası sıra gitmesini sağlamak.

Terakkiyat-ı insaniye: İnsanlığın ilerlemeleri ve yükselişleri.

Zaaf: Zayıflık, kuvvetsizlik.

Dalâlette ve küfürde hem adem ve terk var ki, pek kolaydır, hareket istemez. Hem tahrip var ki, çok sehildir ve âsandır; az bir hareket yeter. Hem tecavüz var ki, az bir amel ile çoklarına zarar verip, ihâfe noktasında ve firavniyet cihetinden onlara bir makam kazandırır. Hem âkıbeti görmeyen ve hazır zevke müptelâ olan insandaki nebâtî ve hayvânî kuvvelerin tatmini, telezzüzü, hürriyeti vardır ki, akıl ve kalb gibi letâif-i insaniyeyi insaniyet-kârâne ve âkıbet-endişâne olan vazifelerinden vazgeçiriyorlar.¹

Ehl-i hidâyet ve başta ehl-i nübüvvet ve başta Habîb-i Rabbü'l-Âlemîn olan Resûl-i Ekrem (aleyhis-salâtü vesselâm)'ın meslek-i kudsîsi, hem vücûdî, hem

¹ Bkz.: “Ey Ehl-i kitap! Niçin bile bile hakkı bâtil ile karıştırıyor, niçin bile bile hakikati gizliyorsunuz? Ehl-i kitaptan bir gürûh birbirlerine, şöyle dediler: Şu Müslümanlara indirilen Kitaba günün başlangıcında (zâhiren) iman edin, sonunda da inkâr edin, olur ki onlar da şüpheye düşüp dinlerinden dönerler.” (Âl-i İmran Sûresi 3/71-72)

Âkıbet-endişâne: Sonunu, neticeyi düşünür şekilde.

Âsan: Kolay.

Ehl-i nübüvvet: Peygamberler.

Firavniyet: Firavunluk.

Habîb-i Rabbü'l-Âlemîn: “Âlemlerin Rabbi Allah'ın en çok sevdiği kişi” anlamında Peygamber Efendimiz'e (s.a.s.) ait bir sıfat.

Hayvanî: Hayvan cinsinden olan.

İhâfe: Korkutma.

İnsaniyet-kârane: İnsanlığa yakışır şekilde.

Kuvve: His, duyu.

Letâif-i insaniye: İnsanın mânevî duyguları.

Meslek-i kudsî: Mukaddes yol.

Müptelâ: Düşkün, tutkun.

Nebatî: Bitki cinsinden.

Resûl-i Ekrem: En yüce, en şerefli Peygamber (s.a.s.).

Sehil: Kolay.

Telezzüz: Tat ve zevk almak.

Vücûdî: Varlığa dair. Var olan şey ile alâkalı.

sübûtî, hem tâmir, hem hareket, hem hudutta istikamet, hem âkıbeti düşünmek, hem ubûdiyet, hem nefs-i emmârenin firavniyetini,¹ serbestliğini kırmak gibi esasât-ı mühimme bulunduğundandır ki, Medine-i Münevvere'de bulunan o zamanın münafıkları, o Parlak Güneş'e karşı yarasa kuşu gibi gözlerini yumup, o Câzibe-i Azîme'ye karşı şeytanî bir kuvve-i dâfiaya kapılıp, dalâlette kalmışlar.

Eğer denilirse: Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) madem Habib-i Rabbü'l-âlemîn'dir.² Hem elindeki hak ve lisanındaki hakikattir.³ Ve ordusundaki askerlerin bir kısmı melâikedir.⁴ Ve bir avuç

¹ Nefsin daima fenalığı isteyip, kötülüğe sevk ettiğine dair bkz.: "Rabbimin merhamet edip korudukları hariç, nefis daima fenalığı ister, kötülüğe sevk eder." (Yûsuf Sûresi 12/53). Ayrıca insanın en büyük düşmanı, kendi nefsi olduğuna dair bkz.: el-Beyhakî, *ez-Zühd* s.157; el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 3/4; ed-Deylemî, *el-Müsned* 3/408.

² Bkz.: Tirmizî, *Menâkıb* 1; Dârimî, *Mukaddime* 8.

³ Bkz.: "Biz Kur'ân'ı hak olarak indirdik. O da hakkın ve gerçeğin ta kendisi olarak indi. Seni de ey Resûlüm, sadece rahmetle müjdelemen ve inanmayanları ise azapla uyarman için gönderdik." (İsrâ Sûresi 17/105)

⁴ Bkz.: Âl-i İmran Sûresi 3/123-125; Buhârî, *Meğâzî* 11.

Câzibe-i azîme: Büyük çekim gücü.

Esasât-ı mühimme: Önemli esaslar, şartlar.

Kuvve-i dâfia: İtme gücü.

Nefs-i emmâre: İnsana sürekli kötülükleri emreden nefis.

Şeytanî: Şeytana ait.

Sübûtî: Sâbit, var olan, müsbet, olumlu.

Ubûdiyet: Kulluk.

su ile bir orduyu sular.¹ Ve dört avuç buğday ve bir oğlağın etiyle bin adamı doyuracak bir ziyafet verir.² Ve küffâr ordusunun gözlerine bir avuç toprak atmakla, o bir avuç topraktan her küffârın gözüne bir avuç toprak girmesiyle onları kaçıırır.³ Ve daha bunun gibi bin mu'cizât sahibi olan bir Kumandan-ı Rabbânî, nasıl oluyor Uhud'un nihayetinde⁴ ve Huneyn'in bidâyetinde mağlûp oluyor?⁵

Elcevap: Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), nev-i beşere muktedâ ve imam ve rehber olarak gönderilmiştir. Tâ ki, o nev-i insanî, hayat-ı içtimâiye ve şahsiyedeki düsturları

¹ Bkz.: Buhârî, *Vudû'* 32, *Menâkıb* 25, *Meğâzi* 35; Müslim, *İmâre* 72, 73, *Fezâil* 5, 6.

² Buhârî, *Menâkıb* 25, *Meğâzi* 35; Müslim, *Fezâil* 6, 7, *İmâre* 72, 73.

³ Müslim, *Cihâd* 81; Dârimî, *Siyer* 16; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 1/303, 368.

⁴ Bkz.: Buhârî, *Cihâd* 65, *Bed'ü'l-halk* 11, *Menâkıbü'l-ensâr* 22, *Meğâzi* 18, *Eymân* 15, *Diyât* 16; Ebû Dâvûd, *Cihâd* 106; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 4/293, 294.

⁵ Bkz.: Buhârî, *Meğâzi* 54, *Cihâd* 52, 61, 97, 167; Müslim, *Cihâd* 79; Tirmizî, *Cihâd* 15.

Bidâyet: Baş, başlangıç.

Düstur: Kaide, prensip, kanun.

Hayat-ı içtimâiye ve şahsiye: Toplum ve fert hayatı.

Kumandan-ı rabbânî: Cenâb-ı Hakk'ın emrindeki Komutanı.

Mu'cizât: Mu'cizeler.

Muktedâ: Kendisine uyulan, örnek alınan.

Nev-i beşer: İnsan türü.

Nev-i insanî: İnsan türü.

Nihayetinde: Sonunda.

ondan öğrensin ve Hakîm-i Zülkemâl'in kavânîn-i meşî-etine itaate alışsınlar ve desâtir-i hikmetine tevfik-i hareket etsinler. Eğer Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), hayat-ı içtimâiye ve şahsiyesinde dâima hârikulâdelere ve mu'cizelere istinat etseydi, o vakit İmam-ı Mutlak ve Rehber-i Ekber olamazdı.

İşte bu sır içindir ki, yalnız davasını tasdik ettirmek için ara sıra indelhâce, münkirlerin inkârını kırmak için mu'cizeler gösterirdi. Sâir vakitlerde nasıl ki herkesten ziyade evâmir-i ilâhiyeye itaat etmiştir. Öyle de, hikmet-i rabbâniye ile ve meşîet-i sübhâniye ile tesis edilen âdetullah kavânînine herkesten ziyade mürâat ve itaat ederdi. Düşmana karşı zırh giyerdi,¹ "Sipere giriniz!"

¹ Bkz.: Ebû Dâvûd, *Cihâd* 75; İbn Mâce, *Cihâd* 18; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 3/449.

Âdetullah kavânîni: Cenâb-ı Hakk'ın kâinatta yürürlükte olan kanunları.

Desâtir-i hikmet: Hikmet prensipleri, kaideleri.

Evâmir-i ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın emirleri.

Hakîm-i Zülkemâl: Her işini hikmetli yapan, noksanlıklardan uzak ve en mükemmel sıfatların sahibi Allah (c.c).

Hikmet-i rabbâniye: Cenâb-ı Hakk'ın hikmet dâiresindeki tedbir, terbiye ve idaresi.

İmam-ı Mutlak: Her hususta kendisine uyulan İmam.

İndelhâce: Gerektiğinde, icap ettiğinde.

Kavânîn-i meşîet: İrade kanunları.

Meşîet-i sübhâniye: Her türlü kusur ve noksandan uzak Cenâb-ı Hakk'ın dilemesi.

Münkir: İnkâr eden, inanmayan.

Mürâat: Uymak, tatbik etmek.

Rehber-i Ekber: En büyük Rehber.

Tevfik-i hareket: Uygun hareket etmek.

emrederdi.¹ Yara alırdı, zahmet çekerdi.² Tâ tamamıyla hikmet-i ilâhiye kanununa ve kâinattaki şeriat-ı fitriye-i kübrâya mürâat ve itaati göstereceğini.

Onuncu İşaret

İblisin en mühim bir desisesi: Kendini, kendine tâbi olanlara inkâr ettirmektir. Şu zamanda, hususan maddiyûnların felsefeleriyle zihni bulanalar, bu bedîhî meselede tereddüt gösterdikleri için, şeytanın bu desisesine karşı bir-iki söz söyleyeceğiz. Şöyle ki:

• *İnsanlarda şeytan vazifesini gören cesetli ervâh-ı habîse bilmüşâhede bulunduğu gibi, cinnîden cesetsiz ervâh-ı habîse dahi bulunduğu, o kat'iyettedir. Eğer onlar maddî ceset giyseydiler, bu şerîr insanların aynı olacaktılar. Hem eğer bu insan sûretindeki insî şeytanlar*

¹ Bkz.: Buhârî, *Meğâzî* 29, *Cihâd* 34, 161, *Kader* 16, *Temennî* 7; Müslim, *Cihâd* 125.

² Bkz.: Buhârî, *Cihâd* 80, 85, 163, *Vudû'* 72, *Meğâzî* 24, *Nikâh* 123, *Tıb* 27; Müslim, *Châd* 101.

Bedîhî: İsbatı gerekmeyecek kadar açık, belli olan.

Bilmüşâhede: Görerek.

Cinnî: Cinlerden.

Ervâh-ı habîse: Kötü, zararlı ruhlar.

Hikmet-i ilâhiye: İlâhî hikmet, gaye, maksat.

İblis: Şeytan, şeytanların atası.

İnsî şeytanlar: İnsanlardan şeytanlık yapanlar.

Maddiyûn: Maddeciler, materyalistler.

Şeriat-ı fitriye-i kübrâ: Allah'ın yaratılışa koyduğu büyük kanun.

Şerîr: Çok şerli.

Tâbi: Uyan.

cesetlerini çıkarabilse idiler, o cinnî iblisler olacaktılar. Hatta bu şiddetli münasebete binaendir ki, bir mezheb-i bâtil hükmetmiş ki: “İnsan sûretindeki gayet şerîr ervâh-ı habîse, öldükten sonra şeytan olur.”

Mâlûmdur ki, âlâ bir şey bozulsa, ednâ bir şeyin bozulmasından daha ziyade bozuk olur. Meselâ, nasıl ki süt ve yoğurt bozulsalar, yine yenilebilir. Yağ bozulsa, yenilmez, bazan zehir gibi olur. Öyle de, mahlûkatın en mükerremi, belki en âlâsı olan insan, eğer bozulsa, bozuk hayvandan daha ziyade bozuk olur. Müteaffin maddelerin kokusuyla telezzüz eden haşerât gibi ve ısırarak zehirlendirmekten lezzet alan yılanlar gibi, dalâlet bataklığındaki şerler ve habîs ahlâklar ile telezzüz ve iftihar eder ve zulmün zulümâtındaki zararlardan ve cinayetlerden lezzet alırlar; âdetâ şeytanın mâhiyetine girerler. Evet, cinnî şeytanın vücûduna kat’î bir delili, insî şeytanın vücûdudur.

•**Sâniyen:** Yirmi Dokuzuncu Söz’de yüzer delil-i kat’î ile rûhânî ve meleklerin vücûdunu isbat eden umum o

Âlâ: Kaliteli, değerli.

Cinnî iblisler: Cinlerden şeytanlık yapanlar.

Delil-i kat’î: Kesin delil.

Ednâ: En değersiz, en basit.

Haşerât: haşereler, böcekler.

İftihar etmek: Övünmek.

Mahlûkat: Yaratılmışlar, varlıklar.

Mezheb-i bâtil: Hak olmayan,

sapık yol.

Mükerrem: Şerefli, asil.

Müteaffin: Çürümüş, kokuşmuş, fena koku yayan.

Ruhânî: Vücudu maddî olmayan, ruh sahibi varlık (melek, cin gibi).

Telezzüz: Tat ve zevk almak.

Zulûmat: Karanlıklar, haksızlıklar, eziyetler.

deliller, şeytanların dahi vücûdunu isbat ederler. Bu ciheti o Söz'e havale ediyoruz.

•**Sâlisen:** Kâinattaki umûr-u hayriyedeki kanunların mümessili, nâzırı hükmünde olan meleklerin vücûdu, ittifak-ı edyân ile sâbit olduğu gibi, umûr-u şerriyenin mümessilleri ve mübâşirleri ve o umûrdaki kavânînin medârları olan ervâh-ı habîse ve şeytaniye bulunması, hikmet ve hakikat noktasında kat'îdir. Belki umûr-u şerriyede zîşuûr bir perdenin bulunması daha ziyade lâzımdır. Çünkü Yirmi İkinci Söz'ün başında denildiği gibi, herkes, her şeyin hüsn-ü hakikisini göremediği için, zâhirî şerriyet ve noksaniyet cihetinde Hâlık-ı Zülcelâl'e karşı itiraz etmemek ve rahmetini ittiham etmemek ve hikmetini tenkid etmemek ve haksız şekvâ etmemek için, zâhirî bir vasıtayı perde ederek, tâ itiraz ve tenkid ve şekvâ, o perdelelere gidip, Hâlık-ı Kerîm ve Hakîm-i Mutlak'a teveccüh

Hakîm-i Mutlak: Her işini hikmetle yapan Hazreti Allah (c.c.).

Hâlık-ı Kerîm: Yarattıklarına daima bol bol veren Yaradan.

Hüsn-ü hakikî: Gerçek güzellik.

İttifak-ı edyân: Dinlerin ortak inancı.

Kavânîn: Kanunlar.

Medâr: Sebep.

Mübâşir: İşi doğrudan doğruya kendisi yapan, temsilci.

Mümessil: Temsilci.

Nâzır: Nezaret eden, gözeten, yöneten.

Teveccüh etmek: Yönelmek.

Umûr: İşler.

Umûr-u hayriye: Hayırlı işler.

Umûr-u şerriye: Şerli işler.

Zâhirî şerriyet ve noksaniyet: Görünürdeki kötülük ve noksanlık.

Zîşuûr: Akıllı, şuûrlu.

etmesin. Nasıl ki vefat eden ibâdın küsmesinden Hazreti Azrâil'i kurtarmak için hastalıkları ecele perde etmiş.¹ Öyle de, Hazreti Azrail'i (*aleyhisselâm*) kabz-ı ervâha perde edip, tâ merhametsiz tevehhüm edilen o hâletlerden gelen şekvâlar, Cenâb-ı Hakk'a teveccüh etmesin. Öyle de, daha ziyade bir kat'iyetle şerlerden ve fenalıklardan gelen itiraz ve tenkid, Hâlık-ı Zülcelâl'e teveccüh etmemek için, hikmet-i rabbâniye, şeytanın vücûdunu iktizâ etmiştir.

• **Râbian:** İnsan küçük bir âlem olduğu gibi, âlem da hi büyük bir insandır. Bu küçük insan, o büyük insanın bir fihristesi ve hülâsasıdır. İnsanda bulunan numûnelerin büyük asılları, insan-ı ekberde bizzarûre bulunacaktır. Meselâ, nasıl ki insanda kuvve-i hâfızanın vücûdu, âlemde Levh-i Mahfuz'un vücûduna kat'î delildir. Öyle de, insanda kalbin bir köşesinde lümme-i şeytaniye² denilen bir

¹ Bkz.: Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 5/51; el-Hakîm et-Tirmizî, *Nevâ-diru'l-usûl* 1/177-178; es-Suyûtî, *ed-Dürü'l-mensûr* 6/543.

² Bkz.: Tirmizî, *Tefsîru sûre* (35) 2; en-Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/305; el-Bezzâr, *el-Müsned* 5/394; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 8/417.

Bizzarûre: İster istemez, kaçınılmaz olarak.

Fihriste: İndeks, kitabın "içindeki-ler" kısmı.

Hülâsa: Öz.

İbâd: Kullar.

İnsan-ı ekber: En büyük insan.

Kabz-ı ervâh: Ruhları almak.

Kuvve-i hâfıza: Hâfıza kuvveti.

Levh-i Mahfuz: Olmuş ve olacak her şeyin yazıldığı asıl kütük. Allah'ın (c.c.) takdir buyurduğu hükümlerin bulunduğu asıl levha. (K.K: Burûc Sûresi 85/22)

Lümme-i şeytaniye: İnsanın mânevî kalbinde şeytanın vesvese verdiği yer.

Numûne: Örnek.

Tevehhüm: Sanmak, zannetmek

âlet-i vesvese ve kuvve-i vâhimenin telkinâtıyla konuşan bir şeytanî¹ lisan ve ifsat edilen kuvve-i vâhime, küçük bir şeytan hükmüne geçtiğini ve sahiplerinin ihtiyârına zıt ve arzusuna muhalif hareket ettiklerini hissen ve hadsen herkes nefsinde görmesi, âlemde büyük şeytanların vücûduna kat'î bir delildir. Ve bu lümme-i şeytaniye ve şu kuvve-i vâhime, bir kulak ve bir dil olduklarından, ona üfleyen ve bunu konuşturan hâricî bir şahs-ı şerîrenin vücûdunu ihsas ederler.

On Birinci İşaret

Ehl-i dalâletin şerrinden kâinatın kızdıklarını ve anâsır-ı külliye'nin hiddet ettiklerini ve umum mevcudâtın galeyana geldiklerini, Kur'ân-ı Hakîm mu'cizâne ifade

¹ “Şeytan gagasını Âdemoğlunun kalbi üzerine koymuş vaziyette durur. O kul Allah'ı anarsa, şeytan susar; kul Allah'ı anmayı unutursa şeytan vesvese verir.” anlamındaki hadis için bkz.: Ebû Ya'lâ, *el-Müsne'd* 7/278.

Âlet-i vesvese: Vesvese veren âlet.

Anâsır-ı külliye: Ateş, hava, su ve toprak gibi ana unsurlar.

Galeyan: Kaynama, çalkanma, coşma.

Hads: Sezerek, ani ve doğru idrak ederek, delilden neticeye çabuk vararak.

Hâricî: Hârice, dışarıya ait.

İfsat etmek: Bozmak, fesada uğratmak.

İhsas etmek: Hissettirmek, belli etmek.

Kuvve-i vâhime: Vehim veren kuvvet.

Mevcudât: Varlıklar.

Mu'cizâne: Mu'cizeli bir şekilde.

Şahs-ı şerîre: Şerli, çok kötü şahıs.

Şeytanî: Şeytana ait.

Telkinât: Fikir aşılama, telkinler.

ediyor. Yani, kavm-i Nûh'un başına gelen tufan ile semâvât ve arzın hücumunu¹ ve kavm-i Semûd ve Âd'in inkârından hava unsurunun hiddetini² ve kavm-i Firavun'a karşı su unsurunun ve denizin galeyânını³ ve Karun'a karşı toprak unsurunun gayzını⁴ ve ehl-i küfre karşı âhirette ⁵ تَكَادُ تَمَيَّرُ مِنَ الْغَيْظِ sırıyla cehennemın gayzını ve öfkesini ve sâir mevcudâtın ehl-i küfür ve dalâlete karşı hiddetini gösterip ilân ederek gayet müthiş bir tarzda ve i'câzkârâne ehl-i dalâlet ve isyanı zecrediyor.

¹ Bkz.: Hâkka Sûresi 69/11; Kamer Sûresi 54/11-12.

² Bkz.: Hâkka Sûresi 69/5-6.

³ Bkz.: A'râf Sûresi 7/136; Tâhâ Sûresi 20/78; Kasas Sûresi 28/40.

⁴ Bkz.: Kasas Sûresi 28/81.

⁵ Bkz.: Mülk Sûresi 67/7-8.

Ehl-i dalâlet: Doğru yoldan ayrılanlar.

Ehl-i isyan: İsyân eden kimseler.

Ehl-i küfür: Kâfirler.

Gayz: Hiddet, kızgınlık öfke.

i'câzkârâne: İnsanları âciz bırakacak şekilde, mu'cizevî.

Karun: Kur'ân-ı Kerîm'de zenginliği dillere destan olup firavun düzeninin üç sacayağından biri olan kişi.

Kavm-i Âd: Kur'ân-ı Kerîm'de adı geçen ve kendilerine peygamber olarak Hazreti Hûd'un (a.s.) gönderildiği, Ahkâf'ta -Yemen ile Umman arasındaki geniş alan- yaşamış eski bir Arap kavmi.

Kavm-i Firavun: Hazreti Musa (a.s.) dönemindeki Mısırlılar. Firavun'un kavmi.

Kavm-i Nûh: Hazreti Nûh'un (a.s.) kavmi.

Kavm-i Semûd: Kur'ân-ı Kerîm'de adı geçen ve kendilerine peygamber olarak Hazreti Salih'in (a.s.) gönderildiği, Hicaz ile Suriye arasında Vadi'l-Kurâ'da yaşamış eski bir Arap kabilesi.

Semâvât ve arz: Gökler ve yer-yüzü.

Ünsur: Madde, element.

Zecr: Sakındırma.

Sual: Ne için böyle ehemmiyetsiz insanların ehemmiyetsiz amelleri ve şahsî günahları, kâinatın hidde-tini celb ediyor?

İlcevap: Bazı risalelerde ve sâbık işaretlerde isbat edildiği gibi, küfür ve dalâlet, müthiş bir tecavüzdür ve umum mevcudâtı alâkadar edecek bir cinayettir. Çünkü hilkat-i kâinatın bir netice-i âzâmı, ubûdiyet-i insaniyedir ve rubûbiyet-i ilâhiyeye karşı iman ve itaatle mukabeledir. Hâlbuki ehl-i küfür ve dalâlet ise, küfürdeki inkârıyla, mevcudâtın ille-i gâiyeleri ve sebep-i bekâları olan o netice-i âzâmı reddettikleri için, umum mahlûkatın hukukuna bir nevi tecavüz olduğu gibi, umum masnûâtın âyinelerinde cilveleri tezâhür eden ve masnûâtın kıymetlerini, âyinedarlık cihetinde âlî eden esmâ-yı ilâhiyenin cilvelerini inkâr ettikleri için, o esmâ-yı kudsiyeye karşı bir tezyif olduğu gibi, umum masnûâtın kıymetini

Âlî: Yüksek, yüce.

Âyinedarlık: Ayna olma.

Esmâ-yı ilâhiye / Esmâ-yı-hüsnâ: Cenâb-ı Hakk'ın güzel isimleri.

Esmâ-yı kudsiye: Allah'ın pek yüce sıfatları, isimleri. Esmâ-yı-hüsnâ.

Hilkat-i kâinat: Kâinatın yaratılışı.

İlle-i gâiye: Asıl sebep, asıl maksat.

Masnûât: Her biri bir sanat eseri olan varlıklar. Allah'ın yarattığı her şey.

Mukabele: Karşılık verme.

Netice-i âzâm: En büyük netice.

Rubûbiyet-i ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın herkesi ve her şeyi kuşatan engin terbiye ve idaresi.

Sâbık: Geçen, önceki.

Sebeb-i bekâ: Var olma sebebi.

Tecavüz: Sınırı aşma, saldıрма.

Tezyif: Küçültme, değersiz hâle getirme.

Ubûdiyet-i insaniye: İnsanın Allah'a karşı yaptığı kulluğu.

tenzil ile, o masnûâta karşı bir tahkir-i azîmdir. Hem umum mevcudâtın her biri birer vazife-i âliye ile muvazzaf birer memur-u rabbânî derecesinde iken, küfür vasıtasıyla sukut ettirip, câmid, fânî, mânâsız bir mahlûk menzilesinde gösterdiğinden, umum mahlûkatın hukukuna karşı bir nevi tahkirdir.

İşte envâ-ı dalâlet derecâtına göre az çok kâinatın yaratılmasındaki hikmet-i rabbâniyeye ve dünyanın bekâsındaki makâsıd-ı sübhâniyeye zarar verdiği için, ehl-i isyana ve ehl-i dalâlete karşı kâinat hiddete geliyor, mevcudât kızıyor, mahlûkat öfkeleniyor.

Ey cirmi ve cismi küçük ve cürmü ve zulmü büyük¹ ve ayıp ve zenbi azîm bîçare insan! Kâinatın hiddetinden, mahlûkatın nefretinden, mevcudâtın öfkesinden

¹ Bkz.: Ahzâb Sûresi 33/72.

Bekâ: Kalıcı olmak, devam etmek.

Câmid: Cansız, donuk.

Cirm: Cisim.

Cürm: Hata, isyan, günah.

Derecât: Seviyeler, makamlar.

Envâ-ı dalâlet: Dalâlet türleri.

Hikmet-i rabbâniye: Cenâb-ı Hakk'ın hikmeti, mahlûkatın yaratılışında Allah'ın gayeleri.

Makâsıd-ı sübhâniye: Yüce, kuresuz, maksatlar.

Memur-u rabbânî: Allah'ın memuru.

Menzile: Derece, rütbe.

Muvazzaf: Görevli, vazifeli.

Sukut: Düşme, seviye kaybetme.

Tahkir: Hakaret etme, basit ve değersiz görme.

Tahkir-i azîm: Aşırı derecede küçük görme, aşağılama, hor görme.

Tenzil: Aşağı düşürme.

Vazife-i âliye: Yüce vazife.

Zenb: Günah.

kurtulmak istersen, işte kurtulmanın çaresi: Kur'ân-ı Hakîm'in dâire-i kudsiyesine girmektir. Ve Kur'ân'ın mübelliği olan Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm)'ın sünnet-i seniyyesine ittibâdır. Gir ve tâbi ol!

On İkinci İşaret

Dört sual ve cevaptır.

Birinci Sual: Mahdut bir hayatta, mahdut günahlara mukabil, hadsiz bir azap ve nihayetsiz bir cehennem nasıl adalet olur?

Elcevap: Sâbık işaretlerde, hususan bundan evvelki On Birinci İşaret'te kat'iyen anlaşıldı ki: Küfür ve dalâlet cinayeti, nihayetsiz bir cinayettir ve hadsiz bir hukuka tecavüzdür.

İkinci Sual: Şeriatta denilmiştir ki: “Cehennem cezası ameldir, fakat cennet fazl-ı ilâhî iledir.”¹ Bunun sırr-ı hikmeti nedir?

¹ Bkz.: Nisâ Sûresi 4/79; Yûnus Sûresi 10/58; Buhârî, *Rikak* 18, *Merdâ* 19; Müslim, *Münâfikîn* 71-73, 75, 76, 78.

Ceza-yı amel: Yapılan işin, ibadetin karşılığı.

Dâire-i kudsiye: Mukaddes, kutsal dâire.

Fazl-ı ilâhî: Cenâb-ı Hakk'ın lütfu ve ihsanı.

Hukuk: Haklar.

İttibâ: Uyma, tâbi olma.

Mahdut: Sınırlı.

Mübelliğ: Bildiren, peygamber.

Sırr-ı hikmet: Hikmetinin sırrı.

Sünnet-i seniyye: Peygamber Efendimizin (s.a.s.), üstün davranış, söz, hâl ve buyrukları.

Elcevap: Sâbık işaretlerde tebeyyün etti ki; insan, îcâdsız bir cüz-ü ihtiyârî ile ve cüz'î bir kesb ile, bir emr-i ademî veya bir emr-i itibarî teşkil ile ve sübût vermekle müthiş tahribâta ve şerlere sebebiyet verdiği gibi, nefsi ve hevâsı dâima şerlere ve zararlara meyyâl olduğu için, o küçük kesbin neticesinden hâsıl olan seyyiâtın mes'uliyetini, o çeker. Çünkü onun nefsi istedi ve kendi kesbiyle sebebiyet verdi. Ve şer ademî olduğu için, abd ona fâil oldu. Cenâb-ı Hak da halk etti. Elbette o hadsiz cinayetin mes'uliyetini, nihayetsiz bir azap ile çekmeye müstehak olur.

Amma hasenât ve hayrât ise, madem ki vücûdîdirler; kesb-i insanî ve cüz-ü ihtiyârî onlara illet-i mûcide olamaz. İnsan, onda hakikî fâil olamaz. Ve nefsi emmâresi de

Abd: Kul.

Ademî: Yoklukla ilgili, yok olan.

Cüz-ü ihtiyârî: İnsanın zayıf, küçücük tercih gücü, iradesi.

Emr-i ademî: Yokluk yani ademe ait.

Emr-i itibarî: Gerçekten var olmayıp, var sayılan, farazî durum.

Fâil: Yapan.

Halk etme: Yaratma.

Hasenât: İyi ameller, sevaplar.

Hayrât: Hayırlar.

Hevâ: Nefsin isteği, nefsin zararlı ve günah olan arzuları.

Îcâd: Var etme, vücuda getirme.

İllet-i mûcide: Yaratan sebep.

Kesb: Kazanma, elde etme.

Kesb-i insanî: İnsanın yaptığı işlediği şey.

Meyyâl: Çok istekli, düşkün.

Müstehak: Hak etmiş.

Nefsi emmâre: İnsanı daima kötü şeylere sevk eden nefis.

Seyyîât: Fenalıklar, kötülükler, günahlar.

Sübût: Var olma, meydana gelme.

Tahribât: Tahripler, yıkımlar, harap etmeler.

Tebeyyün: Belli olma, ortaya çıkma, anlaşılma.

hasenâta taraftar değildir,¹ belki rahmet-i ilâhiye onları ister ve kudret-i rabbâniye îcâd eder. Yalnız insan, iman ile, arzu ile, niyet ile sahip olabilir. Ve sahip olduktan sonra, o hasenât ise, ona evvelce verilmiş olan vücûd ve iman nimetleri gibi sâbık hadsiz niam-ı ilâhiyeye bir şükürdür, geçmiş nimetlere bakar. Vaad-i ilâhî ile verilecek cennet ise, fazl-ı rahmânî ile verilir. Zâhirde bir mükâfattır, hakikatte fazıldır.

Demek seyyiâtta sebep, nefistir; mücâzâta bizzât müstehaktır. Hasenâtta ise sebep Hak'tandır, illet de Hak'tandır. Yalnız, insan iman ile tesâhub eder. "Mükâfatını isterim." diyemez, "Fazlını beklerim." diyebilir.

Üçüncü Soru: Beyanât-ı sâbıkadan da anlaşılıyor ki; seyyiât, intişar ve tecavüz ile taaddüt ettiğinden,

¹ Bkz.: "Rabbimin merhamet edip korudukları hariç, nefis daima fenalığı ister, kötülüğe sevk eder." (Yûsuf Sûresi 12/53)

Beyanât-ı sâbika: Önceki açıklamalar.

Fazl-ı rahmânî: Sonsuz merhamet sahibi Cenâb-ı Hakk'ın lütfu ve ihسانı.

İntişar: Yayılmak, yaygın olmak.

Kudret-i rabbâniye: Cenâb-ı Hakk'ın kudreti, her şeye gücü yetmesi.

Mücâzât: İşlenen bir kötülüğün, bir günahın karşılığı.

Niam-ı ilâhiye: İlâhî nimetler.

Rahmet-i ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın rahmeti.

Taaddüt: Sayısı birden fazla olma, artma, çoğalma.

Tesâhub: Sahiplenme, sahip çıkma

Vaad-i ilâhî: Cenâb-ı Hakk'ın verdiği söz.

Zâhir: Dış yüz, görünüş.

bir seyyie bin yazılmalı, hasene ise vücûdî olduğu için maddeten taaddüt etmediğinden ve abdin îcâdıyla ve nefsin arzusuyla olmadığından hiç yazılmamalı veya bir yazılmalı idi. Neden seyyie bir yazılır, hasene on ve bazan bin yazılır?¹

Elcevap: Cenâb-ı Hak, kemâl-i rahmet ve cemâl-i rahîmiyetini o sûretle gösteriyor.

Dördüncü Soru: Ehl-i dalâletin kazandıkları muvaffakiyet ve gösterdikleri kuvvet ve ehl-i hidâyete galibeleri gösteriyor ki; onlar bir kuvvete ve bir hakikate istinat ediyorlar. Demek ya ehl-i hidâyette zaaf var, ya onlarda bir hakikat var?

Elcevap: Hâşâ! Ne onlarda hakikat var, ne ehl-i hakta zaaf vardır. Fakat maatteessüf kasîrû'n-nazar muhâkemesiz bir kısım avâm tereddüde düşüp vesvese ediyorlar,

¹ Hasenenin on kat yazıldığına dair bkz.: En'âm Sûresi 6/160. Ayrıca seyyienin bir yazıldığı hâlde, hasenenin on kattan yedi yüz kata kadar yazıldığına dair bkz.: Buhârî, *İmân* 31; Müslim, *İmân* 206, 207.

Avâm: Halk, ilim ve ihtisas sahibi olmayan geniş kitle.

Cemâl-i rahîmiyet: Engin merhametinin güzelliği.

Hasene: İyilik, sevap.

Hâşâ: Asla, kat'iyen.

İstinat etmek: Dayanmak.

Kasîrû'n-nazar: Dar görüşlü.

Kemâl-i rahmet: Mükemmel, kursesiz rahmet.

Maatteessüf: Maalesef.

Muhâkemesiz: Doğru değerlendirilmeyen.

Seyyie: Fenalık, kötülük, günah.

Zaaf: Zayıflık, kuvvetsizlik.

akidelerine hâle geliyor. Çünkü diyorlar: “Eğer ehl-i hakta tam hak ve hakikat olsaydı, bu derece mağlûbiyet ve zillet olmamak gerekti. Çünkü hakikat kuvvetlidir. ¹ الْحَقُّ يَغْلُو وَلَا يُغْلَى عَلَيْهِ olan kaide-i esasiye ile, kuvvet haktır. Eğer o ehl-i hakka mukabil gâlibâne gelen ehl-i dalâletin hakikî bir kuvveti ve bir nokta-yı istinadı olmasaydı bu derece gâlibiyet ve muvaffakiyet olmamak lâzım gelecekti?”

Elcevap: Ehl-i hakkın mağlûbiyeti kuvvetsizlikten, hakikatsizlikten gelmediği, sâbık işaretlerle kat'î isbat edildiği gibi; ehl-i dalâletin galebesi kuvvetlerinden ve iktidarlarından ve nokta-yı istinat bulmalarından gelmediği, yine o işaretlerle kat'î isbat edildiğinden; bu sualin cevabı, sâbık işaretlerin hey'et-i mecmûasıdır. Yalnız burada de-siselerinde istîmal ettikleri bir kısım silâhlarına işaret edeceğiz. Şöyle ki:

¹ “Hak yücedir ve ona üstün gelinmez.” Bkz.: Buhârî, *Cenâiz* 79; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/128.

Akide: İnanç.

Galebe: Yenmek.

Gâlibâne: Gâlip gelmiş bir edayla.

Halel: Zarar.

Hey'et-i mecmûa: Bütünü, hepsi, genel durum.

İktidar: Kudret, güç.

İstîmal: Kullanma.

Kaide-i esasiye: Temel kural.

Nokta-yı istinat: Dayanak noktası, güvенеcek, dayanacak yer.

Ben kendim mükerreren müşâhede etmişim ki, yüzde on ehl-i fesat, yüzde doksan ehl-i salahı mağlûp ediyordu. Hayretle merak ettim, tetkik ederek kat'iyen anladım ki, *o galebe kuvvetten, kudretten gelmiyor, belki fesattan ve alçaklıktan ve tahripten ve ehl-i hakkın ihtilâfından istifade etmesinden ve içlerine ihtilâf atmaktan ve zayıf damarları tutmaktan ve aşılamaktan ve hissiyât-ı nefsâniyeyi ve ağrâz-ı şahsiyeyi tahrik etmekten ve insanın mâhiyetinde muzır madenler hükmünde bulunan fena istidatları işlettirmekten ve şan ve şeref nâmıyla riyâkârâne nefsin firavniyetini okşamaktan ve vicdansızca tahribâtlarından herkes korkmasından geliyor. Ve o misillü şeytanî desiseler vasıtasıyla muvakkaten ehl-i hakka galebe ederler. Fakat* ¹ *السُّرِّيَّةُ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ* düsturuyula, onların o muvakkat galebeleri, menfaat cihetinden

¹ “Güzel âkıbet, elbette müttakilerindir.” (A'râf Sûresi 7/128)

Ağrâz-ı şahsiye: Şahsî hedefler, gayeler.

Ehl-i fesat: Bozguncu kimseler.

Ehl-i salah: Salih, dindar, doğru kimseler.

Firavniyet: Firavunluk, azgınlık ve inkârcılık.

Hissiyât-ı nefsâniye: Nefsin istek ve arzuları.

İhtilâf: Birbirinden farklı olma.

Misillü: Gibi, benzeri.

Muzır: Zararlı, zarar veren

Mükerreren: Tekrar tekrar.

Müşâhede etmek: Görmek.

Riyâkârâne: İki yüzlülükle, gösteriş düşkünü bir tarzda.

Tahribât: Tahripler, yıkımlar, harap etmeler.

Tahrik: Kışkırtma, azdırma.

Tetkik etmek: Araştırmak.

onlar için ehemmiyetsiz olmakla beraber, cehennemi kendilerine ve cenneti ehl-i hakka kazandırmalarına sebeptir.

İşte, dalâlette, iktidarsızlar muktedir görünmeleri ve ehemmiyetsizler şöhret kazanmaları içindir ki, hodfürûş, şöhret-perest, riyâkâr insanlar ve az bir şeyle iktidarlarını göstermek ve ihâfe ve ızzar cihetinden bir mevki kazanmak için ehl-i hakka muhalefet vaziyetine girerler. Tâ görünsün ve nazar-ı dikkat ona celb olunsun. Ve iktidar ve kudretle değil, belki terk ve atâletle sebebiyet verdiği tahribât ona isnat edilip, ondan bahsedilsin. Nasıl ki böyle şöhret dîvânelerinden birisi, namazgâhı telvis etmiş, tâ herkes ondan bahsetsin. Hatta ondan lânetle de bahsedilmiş de, şöhret-perestlik damarı kendisine bu lânetli şöhreti hoş göstermiş diye darb-ı mesel olmuş.

Atâlet: Çalışmama, boş durma.

Darb-ı mesel: Bir durumu temsil yoluyla anlatmak maksadıyla eskiden beri söylenegelmiş hikmetli, meşhur söz, atasözü.

Dîvâne: Deli, aptal.

Hodfürûş: Kendini beğendirmeye çalışan. Kendini beğenmiş.

İhâfe: Korkutma.

İsnat etmek: Nisbet etmek, mal etmek.

İzzar: Zarar verme.

Muktedir: Kuvvetli, güç yetiren.

Namazgâh: Mescid. Namaz kılınan yer.

Nazar-ı dikkat celb olunmak: İnsanların dikkatlerinin çekilmesi.

Şöhret-perest: Şöhret düşkünü.

Tahribât: Tahripler, yıkımlar, harap etmeler.

Telvis: Kirletme, pisletme.

Ey âlem-i bekâ için yaratılan ve fânî âleme müptelâ olan bîçare insan! ¹ *فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ* âyetinin sırrına dikkat et, kulak ver! Bak ne diyor! Mefhûm-u sarîhiyle ferman ediyor ki: “Ehl-i dalâletin ölmesiyle, insan ile alâkadar olan semâvât ve arz, onların cenazeleri üstünde ağlamıyorlar, yani, onların ölmesiyle memnun oluyorlar.” Ve mefhûm-u işarîsiyle ifade ediyor ki: “Ehl-i hidâyetin ölmesiyle semâvât ve arz, onların cenazeleri üstünde ağlıyorlar, firâklarını istemiyorlar.” Çünkü ehl-i iman ile bütün kâinat alâkadardır, ondan memnundur. Zira iman ile Hâlık-ı Kâinat’ı bildikleri için, kâinatın kıymetini takdir edip hürmet ve muhabbet ederler. Ehl-i dalâlet gibi tahkir ve zımnî adâvet etmezler.

¹ “(Merhamete lâayık olma haklarını kaybettiklerinden) perişan hâllerine gök de ağlamadı, yer de ağlamadı.” (Duhân Sûresi 44/29)

Adâvet: Düşmanlık.

Âlem-i bekâ: Ebedî âlem, âhiret yurdu.

Ehl-i dalâlet: Dalâlette olanlar, doğru yoldan çıkanlar, sapıtanlar

Ehl-i hidâyet: Hidâyette ve doğru yolda olanlar.

Ehl-i iman: İnananlar, müminler.

Fânî âlem: Ölümlü, geçici âlem, dünya.

Firâk: Ayrılık.

Hâlık-ı Kâinat: Kainatın yaratıcısı Allah (c.c.).

Mefhûm-u işarî: Âma yoluyla anlaşılan mânâ, üstü kapalı anlam.

Mefhûm-u sarîh: Açık, âşikâr mânâ.

Müptelâ: Düşkün, tutkun.

Semâvât ve arz: Gökler ve yeryüzü.

Tahkir: Küçük görme.

Zımnî: Üstü kapalı.

Ey insan, düşün! Sen alâküllihâl öleceksin. Eğer nefis ve şeytana tâbi isen, senin komşuların, belki akrabaların senin şerrinden kurtulmak için mesrûr olacaklar.¹ Eğer ² *أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ* deyip, Kur'an'a ve Habîb-i Rahmân'a tâbi isen, o vakit semâvât ve arz ve mevcudât, herkesin derecesine nisbeten, senin derecene göre senin firâkıdan müteessir olup mânen ağlarlar. Ulvî bir mâtem ile ve haşmetli bir teşyî ile, kabir kapısıyla girdiğin bekâ âleminde senin derecene nisbeten senin için bir hüsn-ü istikbal var olduğuna işaret ederler.³

On Üçüncü İşaret

“Üç Nokta”dır.

¹ “Mümin kul (ölünce), dünyanın yorgunluk ve ağırlarından kurtulur. Fâcir ise (ölünce) ondan da kullar, memleket, ağaçlar ve hayvanlar kurtulur.” anlamındaki hadis için bkz.: Buhârî, *Rikak* 42; Müslim, *Cenâiz* 61, 62.

² “Kovulmuş şeytanın şerrinden Allah Teâlâ'ya sığınırım.”

³ Bkz.: Tirmizî, *Kıyâmet* 26; İbn Mâce, *Zühd* 31; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 2/364, 6/140.

Alâküllihâl: Her hâlükârda, mutlaka.

Habîb-i Rahmân: Allah'ın en çok sevdiği kul Peygamber Efendimiz (s.a.s.)

Haşmet: Büyüklük, ihtişam.

Hüsn-ü istikbal: Güzel karşılama.

Mâtem: Musîbet, hüzn ve keder

vaktinde ağlama yas tutma.

Mesrur olmak: Sevinmek, mutlu olmak.

Mevcudât: Varlıklar.

Müteessir olmak: Üzülmek.

Teşyî: Uğurlama, yolcu etme.

Ulvî: Yüce.

Birinci Nokta

Şeytanın en büyük bir desisesi, hakâik-i imaniyenin azameti cihetinde dar kalbli ve kısa akıllı ve kâsır fikirli insanları aldatır, *der ki*: “Bir tek zât, umum zerrât ve seyyârât ve nücûmu ve sâir mevcudâtı bütün ahvâliyle tedbir-i rubûbiyetinde çeviriyor, idare ediyor, deniliyor. Böyle hadsiz acîp büyük meseleye nasıl inanılabilir? Nasıl kalbe yerleşir? Nasıl fikir kabul edebilir?” der. Acz-i insanî noktasında bir hiss-i inkârî uyandırıyor.

Elcevap: Şeytanın bu desisesini susturan sır: ¹ اللهُ أَكْبَرُ 'dir. Ve cevab-ı hakikîsi de اللهُ أَكْبَرُ 'dir. Evet اللهُ أَكْبَرُ 'in ziyade kesretle şeâir-i İslâmiye'de tekrarı, bu desiseyi

¹ “Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.”

Acîp: Hayret veren, dikkat çeken.

Acz-i insanî: İnsanın âcizliği, güçsüzlüğü.

Ahvâl: Hâller, durumlar.

Cevab-ı hakikî: Gerçek cevap.

Hakâik-i imaniye: İman hakikatleri.

Hiss-i inkârî: İnkâr hissi.

Kâsır fikirli: Kıt, dar fikirli.

Kesretle: Çoklukla, sıklıkla.

Nücûm: Yıldızlar.

Seyyârât: Gezegenler.

Şeâir-i İslâmiye: İslâm'ı temsil eden, ezan, namaz, oruç, Kâbe gibi semboller.

Tedbir-i rubûbiyet: Kâinatı yaratan Cenâb-ı Hakk'ın yönetmesi, idaresi.

Zerrât: Zerreler. Atom veya molekül gibi maddenin çok küçük parçaları.

mahvetmek içindir. Çünkü insanın âciz kuvveti ve zayıf kudreti ve dar fikri, böyle hadsiz büyük hakikatleri **اللَّهُ أَكْبَرُ** nuruyla görüp tasdik ediyor ve **اللَّهُ أَكْبَرُ** kuvvetiyle o hakikatleri taşıyor ve **اللَّهُ أَكْبَرُ** dâiresinde yerleştiriyor ve vesveseye düşen kalbine diyor ki, bu kâinatın gayet muntazamca tedbir ve tedviri bilmüşâhede görünüyor. Bunda iki yol var:

Birinci yol: Mümkündür, fakat gayet azîmdir ve hârikadır. Zaten böyle hârika bir eser, bir hârika sanat ile, çok acîp bir yol ile olur. O yol ise, mevcudât belki zerrât adedince vücûdunun şâhidleri bulunan bir Zât-ı Ehad ve Samed'in rubûbiyetiyle ve irade ve kudretiyle olmasıdır.

İkinci yol: Hiçbir cihet-i imkânı olmayan ve imtinâ derecesinde müşkülâtlı ve hiçbir cihette mâkul olmayan şirk

Azîm: Büyük.

Bilmüşâhede: Görerek.

Cihet-i imkân: Mümkün olma yönü.

İmtinâ: İmkânsızlık, mümkün olmama.

Mâkul: Akıllıca, akla uygun.

Muntazamca: İntizamlıca, derli topluca, tertiplice.

Müşkülâtlı: Güçlüklerle dolu, zorluklarla dolu, problemlî.

Rubûbiyet: Cenâb-ı Hakk'ın her

şeyi kuşatan terbiye, idare ve hâkimiyeti.

Şirk: Allah'a (c.c.) ortak koşma.

Tedbir: Yönetme, idare etme.

Tedvir: Çekip çevirme, idare etme.

Vücûd: Mevcûdiyet, varlık.

Zât-ı Ehad ve Samed: Tek olan ve her şey Kendisine muhtaç bulunduğu hâlde Kendisi hiçbir şeye muhtaç olmayan Allah (c.c.).

ve küfür yoludur. Çünkü Yirminci Mektup ve Yirmi İkinci Söz gibi çok risalelerde gayet kat'î isbat edildiği üzere, o vakit kâinatın her bir mevcudunda ve hatta her bir zerresinde bir ulûhiyet-i mutlaka ve bir ilm-i muhît ve hadsiz bir kudret bulunmak lâzım geliyor. Tâ ki, mevcudâtta bilmüşâhede görünen nihayet derecede nizam ve intizam ve gayet hassas mîzan ve imtiyaz ile mükemmel ve müzeyyen olan nukûş-u sanat vücûd bulabilsin.

Elhâsıl: Eğer tam lâyük ve tam yerinde olan azametli ve kibriyalı rubûbiyet olmazsa, o vakit her cihetçe gayr-ı mâkul ve mümtenî bir yol takip etmek lâzım gelecek. Lâyık ve lâzım olan azametten kaçmakla, muhal ve imtinâa girmeyi, şeytan dahi teklif edemez.

İkinci Nokta

Şeytanın mühim bir desisesi, insana kusurunu itiraf ettirmemektir. Tâ ki, istiğfar ve istiâze yolunu kapasın. Hem

Azametli: Büyük, yüce.

Gayr-ı mâkul: Mâkul olmayan, akıl dışı.

İlm-i muhît: Her şeyi kuşatan ilim.

İmtiyaz: Benzerlerinden ayrılma, belirgin olma.

İntizam: Düzenli olma.

İstiâze: Allah'a (c.c.) sığınma.

Kibriya: Ululuk, büyüklük.

Küfür: İmansızlık, Allah'a (c.c.) inanmamak, hakkı kabul etmemek.

Mîzan: Ölçü.

Mümtenî: İmkânsız.

Müzeyyen: Ziyetli, süslü.

Nizam: Düzen, sistem.

Nukûş-u sanat: Sanatlı nakışlar, işlemler.

Ulûhiyet-i mutlaka: Cenâb-ı Hakk'ın kâinattaki mutlak, sınırsız hâkimiyeti ve ibadete, itaate lâyük tek ilâh olması.

nefs-i insaniyenin enâniyetini tahrik edip, tâ ki nefis kendini avukat gibi müdafaa etsin; âdeta taksirâtta takdis etsin.

Evet şeytânı dinleyen bir nefis, kusurunu görmek istemez; görse de, yüz tevil ile tevil ettirir. وَعَيْنُ الرَّضَا وَعَيْنُ الرَّضَا عَنْ كُلِّ عَيْبٍ كَلِيلَةٌ¹ sırrıyla: Nefsine nazar-ı rıza ile baktığı için ayıbını görmez. Ayıbını görmediği için itiraf etmez, istiğfar etmez, istiâze etmez; şeytana maskara olur. Hazreti Yusuf (aleyhisselâm) gibi bir Peygamber-i Âlîşan,² وَمَا أُبْرِي نَفْسِي إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّي dediği hâlde, nasıl nefse itimat edilebilir?

Nefsini ittiham eden, kusurunu görür. Kusurunu itiraf eden, istiğfar eder. İstiğfar eden, istiâze eder.

¹ Ebu't-Tayyib el-Mütenebbî'ye ait olan bu beyit için bkz.: İbn Asâkir, *Târihu Dimaşk* 33/219, 36/319; el-Gazâlî, *Ihyâu ulûmi'd-dîn* 3/36; el-Kalkaşendî, *Subhu'l-a'sâ* 9/196.

² “Doğrusu ben nefsimi temize çıkarmam. Çünkü Rabbimin merhamet edip korudukları hariç, nefis daima fenalığı ister, kötülüğe sevk eder.” (Yûsuf Sûresi 12/53)

Enâniyet: Benlik.

İttiham etmek: Suçlamak, töhmet altında bırakmak.

Nazar-ı rıza: Hoşgörü.

Nefs-i insaniye: İnsan nefsi.

Takdis etmek: Her türlü eksiklikten

uzak olduğunu haykırmak, dile getirmek.

Taksirât: Kusurlar ve günahlar.

Tevil: Yorum.

*İstiâze eden, şeytanın şerrinden kurtulur.*¹ Kusurunu görmemek o kusurdan daha büyük bir kusurdur. Ve kusurunu itiraf etmemek, büyük bir noksanlıktır. Ve kusurunu görse, o kusur kusurluktan çıkar; itiraf etse, affa müstehak olur.²

Üçüncü Nokta

İnsanın hayat-ı içtimâyesini ifsat eden bir desise-i şeytaniye şudur ki: Bir müminin bir tek seyyiesiyle, bütün hasenâtını örter. Şeytanın bu desisesini dinleyen in-safsızlar, o mümine adâvet ederler. *Hâlbuki Cenâb-ı Hak, haşirde adalet-i mutlaka ile mîzan-ı ekberinde a'mâl-i mükellefini tarttığı zaman, hasenâtı seyyiâta gâlibiyeti, mağlûbiyeti noktasında hükmeyleyler.*³ Hem

¹ Bkz.: “Kim kötülük eder veya günah işleyerek nefesine zulmeder de sonra Allah’tan af dilerse, Allah’ı gafûr ve rahîm (affı ve merhameti bol) bulur.” (Nisâ Sûresi 4/110)

² Bkz.: ed-Deylemî, *el-Müsned* 5/199; el-Kudâî, *Müsnedü’ş-Şihâb* 2/44.

³ Bkz.: A’râf Sûresi 7/8-9; Mü’minûn Sûresi 23/102-103; Kâria Sûresi 101/6-9.

A'mâl-i mükellefin: İslâmî emirleri yapmakla yükümlü olanların amel-leri.

Adalet-i mutlaka: Her şeyin hukukunu gözeten tam, eksiksiz adalet.

Adâvet: Düşmanlık.

Hasenât: İyi ameller, sevaplar.

Haşir: Dirilmek, mahşer meydana-nda toplanmak.

Hayat-ı içtimâie ve şahsiye: Toplum hayatı.

İfsat etmek: Bozmak, fesada uğ-ratmak.

Mîzan-ı ekber: Pek büyük terazi, mahşerde herkesin amellerinin tar-tılacağı büyük terazi.

Müstehak olma: Hak etmek.

Seyyie: Fenalık, kötülük, günah.

seyyiâtın esbabı çok ve vücûdları kolay olduğundan, bazan bir tek hasene ile çok seyyiâtını örter.

Demek bu dünyada, o adalet-i ilâhiye noktasında muamele gerektir. Eğer bir adamın iyilikleri fenalıklarına kemmiyeten veya keyfiyeten ziyade gelse, o adam muhabbet ve hürmete müstehaktır. Belki kıymettar bir tek hasene ile, çok seyyiâtına nazar-ı af ile bakmak lâzımdır. Hâlbuki insan, fitratındaki zulüm damarıyla, şeytanın telkiniyle, bir zâtın yüz hasenâtını bir tek seyyie yüzünden unuttur, mümin kardeşine adâvet eder, günahlara girer. Nasıl bir sinek kanadı göz üstüne bırakılsa bir dağ setreder, göstermez. Öyle de, insan garaz damarıyla, sinek kanadı kadar bir seyyie ile dağ gibi hasenâtı örter, unuttur, mümin kardeşine adâvet eder, insanların hayat-ı içtimâiyesinde bir fesat âleti olur.

Şeytanın bu desisesine benzer diğer bir desise ile, insanın selâmet-i fikrini ifsat ediyor, hakâik-i imaniyeye karşı

Adalet-i ilâhiye: İlâhî adalet.

Esbap: Sebepler.

Fitrat: Tabiat, yaratılış.

Garaz: Kasıt, kin kötü niyet.

Hakâik-i imaniye: İman hakikatleri.

Hasene: İyilik, sevap.

Kemmiyeten: Nicelik, sayı olarak.

Keyfiyeten: Durum, hâl, nitelik olarak.

Nazar-ı af: Affedici, bağışlayıcı bakış, yaklaşım.

Selâmet-i fikir: Zihnin derli toplu olması.

Setretmek: Örtmek.

Seyyiât: Fenalıklar, kötülükler, günahlar.

Seyyie: Fenalık, kötülük, günah.

sihhat-i muhâkemeyi bozuyor ve istikamet-i fikriyeyi ihlâl ediyor. Şöyle ki:

Bir hakikat-i imaniyeye dair yüzer delâil-i isbatiyenin hükmünü, nefyine delâlet eden bir emâre ile kırmak ister. Hâlbuki kaide-i mukarreredir ki: “Bir isbat edici, çok nefyedcilere tereccuh ediyor.” Bir davaya müsbit bir şâhidin hükmü, yüz nâfilere râcih olur. Bu hakikate bu temsil ile bak. Şöyle ki:

Bir saray, yüzer kapalı kapıları var. Bir tek kapı açılmasıyla, o saraya girilebilir, öteki kapılar da açılır. Eğer bütün kapılar açık olsa, bir-iki tanesi kapansa, o saraya girilemeyeceği söylenemez.

İşte, hakâik-i imaniye o saraydır. Her bir delil, bir anahattır, isbat ediyor, kapıyı açıyor. Bir tek kapının kapalı kalmasıyla o hakâik-i imaniyeden vazgeçilmez ve inkâr edilemez. Şeytan ise, bazı esbaba binaen, ya gaflet veya cehâlet vasıtasıyla, kapalı kalmış olan bir kapıyı gösterir;

Delâil-i isbatiye: İsbat delilleri.

Emâre: İz, alâmet, ip ucu.

Hakikat-i imaniye: İman hakikati.

İstikamet-i fikriye: Fikir istikameti, düşünce tutarlılığı.

Kaide-i mukarrere: Herkesin kabul ettiği kesin kaide.

Müsbit: İsbat eden.

Nâfi: Bir şeyin yokluğunu veya

olmadığını iddia eden kimse.

Nefyedici: Bir şeyin yokluğunu veya olmadığını iddia eden kimse.

Râcih: Üstün olan, ağır basan.

Sihhat-i muhâkeme: Doğru değerlendirme, hüküm verme.

Temsil: Misal, örnek.

Tereccuh etmek: Üstün olmak, ağır basmak.

isbat edici bütün delilleri nazardan iskat ediyor. “İşte, bu saraya girilmez, belki saray değildir, içinde bir şey yoktur.” der kandırır.

İşte ey şeytanın desiselerine müptelâ olan bîçare insan! Hayat-ı diniye, hayat-ı şahsiye ve hayat-ı içtimâiyenin selâmetini dilersen ve sıhhat-i fikir ve istikamet-i nazar ve selâmet-i kalb istersen; muhkemât-ı Kur’âniye’nin mîzanlarıyla ve sünnet-i seniyyenin terazileriyle a’mâl ve hâtıratını tart ve Kur’ân’ı ve sünnet-i seniyyeyi dâima rehber yap. Ve¹ **أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ** de, Cenâb-ı Hakk’a ilticada bulun.

İşte bu On Üç İşaret, on üç anahtardır. Kur’ân-ı Mu’cizü’l-Beyan’ın en âhirki sûresi ve **أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ**’in mufassalı ve madeni olan

¹ “Kovulmuş şeytanın şerrinden Allah Teâlâ’ya sığınırım.”

A’mâl: Ameller.

Âhirki: Sonuncu.

Hâtırat: Hâtıralar.

Hayat-ı diniye: Dinî hayat.

Hayat-ı şahsiye: Ferdin hayatı.

İltica: Sığınma.

Iskat etmek: Düşürmek.

İstikamet-i nazar: Doğru bakış.

Kur’ân-ı Mu’cizü’l-Beyan: Açıklama ve ifadesiyle mu’cize olan Kur’ân.

Maden: Kaynak.

Muhkemât-ı Kur’âniye: Yoruma açık olmaksızın hüküm ifade eden âyetler.

Selâmet-i kalb: Kalb sağlığı. Kalbin arı ve duru oluşu.

Sıhhat-i fikir: Doğru düşünme.

أَسْتَعِيذُ بِاللَّهِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ۝ مَلِكِ النَّاسِ ۝ إِلَهِ النَّاسِ ۝ مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ
الْخَنَّاسِ ۝ الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ ۝ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ¹

sûresinin hısn-ı hasîni ve kal'a-yı metîninin kapısını o on üç anahtarla aç, gir, selâmeti bul!

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ²

وَقُلْ رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ ۝ وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَنْ
يَحْضُرُونِ³

¹ “De ki: İnsanların Rabbine, İnsanların yegâne Hükümdarına, İnsanların İlahına sığınırım: O sinsi şeytanın şerrinden O ki insanların kalblerine vesvese verir, O şeytan, cinlerden de olur, insanlardan da olur.” (Nâs Sûresi 114/1-6)

² “Sübhânsın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan Sensin.” (Bakara Sûresi 2/32)

³ “Sen de ki: “Yâ Rabbi! Şeytanların vesveselerinden, onların yanımda bulunmalarından Sana sığınırım!” (Mü'minûn Sûresi 23/97-98)

Hısn-ı hasîn: Çok sağlam kale sağ- **Kal'a-yı metîn:** Sağlam kale. lam sığınak.

Kaynakların Tesbitinde Faydalanılan Eserler

Ahmed İbn Hanbel, Ebû Abdillâh eş-Şeybânî (164-241 h.);
el-Müsned, 1-8, Müessesetü Kurtuba, Mısır, ts.

el-Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn (384-458 h.);
ez-Zühed, Müessesetü'l-kütübi's-sekâfiyye, Beyrut,
1996.

el-Bezzâr, Ebû Bekr Ahmed b. Amr b. Abdülhâlık (215-
292 h.); *el-Müsned*, 1-9, Müessesetü ulûmi'l-Kur'ân/
Müessesetü'l-ulûmi ve'l-hikem, Beyrut/Medine, 1409
h.

Bilmen, Ömer Nasuhi (v. 1391/1971); *Hukuk-u İslâmiye
ve Istilahât-ı Fikhiye Kamusu*, 1-6, Bilmen Yayınevi,
İstanbul, 1985

el-Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl (v. 256 h.);
Sahîhu'l-Buhârî, 1-8, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, İstan-
bul, 1979.

ed-Dârimî, Abdullah b. Abdirrahmân (181-255 h.); *es-Sü-
nen*, 1-2, Dâru'l-kitâbi'l-Arabî, Beyrut, 1407/1987.

ed-Deylemî, Ebû Şucâ' Şîreveyh b. Şehredâr (445-509 h.); *el-Müsnedü'l-firdevs bi me'sûri'l-hitâb*, [Tahkîk: Muhammed es-Sâid Besyûnî ez-Zağlûl], Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, Beyrut, 1986.

Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî (202-275 h.); *es-Sünen*, [Tahkîk: Muhammed Muhsin Abdülhamîd], 1-4, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, İstanbul, ts.

Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdillâh el-İsbehânî (v.430 h.); *Hilyetü'l-evliyâ ve tabakâtü'l-asfiyâ*, 1-10, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut-1405 h.

Ebû Ya'lâ, Ahmed b. Ali b. el-Müsennâ (210/307 h.); *el-Müsned*, 1-13, Dâru'l-Me'mûn li't-türâs, Dimaşk, 1404/1984.

el-Gazâlî, Ebû Hâmid Muhammed İbn Muhammed (450-505 h.); ; *İhyâu ulûmi'd-dîn*, 1-4, Dâru'l-ma'rife, Beyrut, ts.

; *el-Menhûl min ta'likati'l-usûl*, [Tahkîk: Muhammed Hasan Hayto], Dâru'l-fikr, Dimaşk, 1400 h.

el-Hakîm et-Tirmizî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ali b. el-Hasen, *Nevâdiru'l-usûl fî ehâdisi'r-Rasûl*, [Tahkîk: Abdurrahman Amîra], 1-4, Dâru'l-cîl, Beyrut, 1412/1992.

el-Hamevî, Takıyyuddin Ebû Bekr Ali İbn Abdillâh (768-837 h.); *Hizânetü'l-edeb*, [Tahkik: Isâm Şayto], 1-2, Dâru mektebeti'l-hilâl, Beyrut, 1987.

İbn Asâkir, Ebu'l-Kâsım Sikatüddîn Ali b. Hasan b. Hibetullah (v. 571/1176); *Târîhu Dimaşk*, 1-70, Dâru'l-fikr, Beyrut, 1417/1996.

İbn Ebi'l-İzz, Ali b. Ali b. Muhammed ed-Dimaşkî (v. 792/1390); *Şerhu'l-Akîdeti't-Tahâviyye*, el-Mektebetü'l-İslâmî, Beyrut, 1391.

İbn Hazm, Ali b. Ahmed b. Saîd et-Tahirî (v. 548 h.); *el-Fasl fi'l-milel*, 1-5, Mektebetü'l-hancı, Kahire, ts.

İbn Kayyim el-Cevziyye, Ebû Abdillâh Muhammed İbn Ebî Bekr Eyyûb ez-Züraî (691-751 h.); *er-Rûh fi'l-keîâm*, Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut, 1395/ 1975.

; *es-Savâiku'l-mürsele alâ'l-Cehmiyye ve'l-Muattile*, [Tahkik: Ali İbn Muhammed ed-Dehîlillâh], 1-4, Dâru'l-âsîme, Riyad, 1418/1998.

İbn Mâce, Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî (207-275 h.); *es-Sünen*, 1-2, Dâru'l-fikr, Beyrut, ts.

İbn Nuceym, Zeynüddin Zeyn b. İbrâhim b. Muhammed Mısri (926-970 h.); 1-8, *el-Bahru'r-râik* şerhu kenzi'd-dekâik, Dâru'l-ma'rife, Beyrut ts.

- el-Îcî**, Ebu'l-Fazl Adudiddin Abdurrahman İbn Ahmed Abdulgaffar (v. 756/1355); *Kitabu'l-Mevakıf*, [Tahkik: Abdurrahman Umeyre], Dâru'l-cıl, Beyrut, 1997.
- el-Kazvîni**, Celâlüddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa'diddîn b. Ömer (v. 739/1338); *el-İzâh fî ulûmi'l-belâğâ*, Dâru ihyâi'l-ulûm, Beyrut, 1998.
- el-Kalkaşendî**, Ahmed b. Ali (v. 821 h.); *Subhu'l-a'sâ fî sunâati'l-inşâ*, 1-8, Dâru'l-fikr, Dimaşk, 1987.
- el-Kudâi**, Muhammed b. Selâme b. Ca'fer (v.454 h.); *Müsnedü'ş-Şihâb*, 1-2, Müessesetü'r-risâle, Beyrut, 1407/1986.
- el-Kurtubî**, Muhammed b. Ahmed b. Ebû Bekr b. Ferah (v. 671/1273 h.); *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'an*, 1-20, Dâru's-şa'b, Kahire, 1372 h.
- el-Mâtürîdî**, Ebû Mansûr (v. 333 h.); *et-Tevhîd*, Dâru'l-câmiâti'l-Mısırye, İskenderiye, ts.
- el-Müceddidî**, Muhammed Umeym el-İhsan el-Bereketî; *Kavâidü'l-fıkh*, Dâru's-sadef, Kerateşî, 1407/1986.
- Müslim**, Ebu'l-Hüseyin el-Haccâc en-Neysâbûrî (206-261 h.); *Sahîhu Müslim*, 1-5, Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, ts.
- en-Nesâi**, Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb (215-303 h.); *es-Sünen*, [Tahkik: Abdülfettah Ebû Gudde], 1-8, Mektebetü'l-matbûâti'l-İslâmiyye, Halep, 1406/1986.

; **es-Sünenü'l-kübrâ**, [Tahkîk: Abdulğaffâr Süleyman el-Bündârî], 1-6, Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut, 1411/1991.

es-Suyûtî, Abdurrahman b. el-Kemâl Celâleddîn (v. 911 h.); **ed-Dürü'l-mensûr**, 1-8, Dâru'l-fîkr, Beyrut, 1993.

eş-Şehristânî, Muhammed İbn Abdilkerim İbn Ebî Bekr Ahmed (479-548 h.); **el-Milel ve'n-nihal**, [Tahkîk: Muhammed Seyyid Cîlânî], 1-2, Dâru'l-ma'rife, Beyrut, 1404 h.

et-Taberânî, Ebu'l-Kâsım Muhammed b. Ahmed (v. 360 h.); **el-Mu'cemül-evsat**, [Tahkîk: Hamdi b. Abdilmecîd es-Selefî], 1-10, Dâru'l-Harameyn, Kahire, 1415 h.

Tâhir b. Muhammed, el-İsferâyînî (v. 471 h.); **et-Tabsîr fi'd-dîn**, Âlemü'l-kütüb, Beyrut, 1983.

et-Tirmizî, Ebû Îsâ Muhammed b. Îsâ (209-279 h.); **el-Câmiu's-Sahîh**, 1-5, Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, ts.

İndeksler

a. Âyet İndeksi

Sûre adı:.....	Sûre no:.....	Âyet no:.....	Sayfa no:
Ahzâb Sûresi.....	33.....	72.....	62
Âl-i İmran Sûresi.....	3.....	71-72.....	51
Âl-i İmran Sûresi.....	3.....	88.....	22
Âl-i İmran Sûresi.....	3.....	123-125.....	52
A'râf Sûresi.....	7.....	8-9.....	76
A'râf Sûresi.....	7.....	18, 27.....	22
A'râf Sûresi.....	7.....	128.....	18, 68
A'râf Sûresi.....	7.....	136.....	60
A'râf Sûresi.....	7.....	200.....	31
Bakara Sûresi.....	2.....	32.....	80
Bakara Sûresi.....	2.....	85.....	22
Dehr Sûresi.....	76.....	27.....	44

Sûre adı:	Sûre no:	Âyet no:	Sayfa no:
Duhân Sûresi.....	44.....	29.....	70
En'âm Sûresi.....	6.....	160.....	66
Fecr Sûresi.....	89.....	25.....	22
Fussilet Sûresi.....	41.....	36.....	31
Ğâşiye Sûresi.....	88.....	23-24.....	22
Hac Sûresi.....	22.....	78.....	9
Hâkka Sûresi.....	69.....	5-6.....	60
Hâkka Sûresi.....	69.....	11.....	60
İsrâ Sûresi.....	17.....	105.....	52
Kamer Sûresi.....	54.....	10.....	50
Kamer Sûresi.....	54.....	11-12.....	60
Kâria Sûresi.....	101.....	6-9.....	76
Kasas Sûresi.....	28.....	40.....	60
Kasas Sûresi.....	28.....	81.....	60
Kıyâmet Sûresi.....	75.....	20-21.....	44
Meryem Sûresi.....	19.....	88-95.....	22
Mülk Sûresi.....	67.....	7-8.....	60
Mü'min Sûresi.....	40.....	56.....	31
Mü'minûn Sûresi.....	23.....	97-98.....	1, 16, 80
Mü'minûn Sûresi.....	23.....	102-103.....	76

Âyet İndeksi _____ 89

Sûre adı:	Sûre no:	Âyet no:	Sayfa no:
Nahl Sûresi.....	16.....	90.....	39
Nahl Sûresi.....	16.....	98.....	31
Nâs Sûresi.....	114.....	1-6.....	80
Nisâ Sûresi.....	4.....	76.....	28
Nisâ Sûresi.....	4.....	79.....	63
Nisâ Sûresi.....	4.....	110.....	76
Nisâ Sûresi.....	4.....	173.....	22
Sâd Sûresi.....	38.....	85.....	22
Tâhâ Sûresi.....	20.....	78.....	60
Talâk Sûresi.....	65.....	8.....	22
Yûnus Sûresi.....	10.....	58.....	63
Yûsuf Sûresi.....	12.....	53.....	52, 65, 75

6. Karma İndeks

A

- abd 64, 66
abdest 8
adalet 63
adalet-i ilâhiye 21, 77
adalet-i mutlaka 76
adâvet 70, 76, 77
adem 25, 26, 42, 43, 51
adem-i kabul 42, 43
âdetullah kavânîn 54
ağrâz-ı şahsiye 68
âhiret 7, 8, 48, 60
akıl 38, 43, 51, 72
âlem-i bekâ 39, 70
âlet-i vesvese 59
Allah 35
ashab-ı keşif 25
ateş 37
azab-ı cehennem 36
azap 63, 64

B

- Barla Denizi 33
büyük günahlar 36
büyük şeytanlar 59

C

- cehâlet 78
cehennem 19, 27, 36, 60, 63, 69
cemâl-i rahîmiyet 66
cemâlî ve celâlî isimler 49
Cemîl-i ale'l-İtlak 19
Cenâb-ı Hak 8, 16, 17, 27, 28, 29,
30, 34, 36, 37, 41, 58, 64, 66,
76, 79
cennet 27, 63, 65, 69
cinnî iblisler 56
cinnî şeytan 56
cüz-ü ihtiyâr 27
cüz-ü ihtiyârî 11, 64
Cüz-ü ihtiyâriye 12

D

- dalâlet 11, 17, 22, 25, 26, 31, 32,
35, 36, 37, 42, 43, 44, 49, 51,
52, 61, 63, 69
dalâlet bataklığı 56
darb-ı mesel 69
dâr-ı imtihan 14
desâis-i şeytaniye 29
deve kuşu 45, 46
dünya 8, 36, 39, 62, 77
dünya şekâveti 48
durûb-u emsâl 18

E

- ebrâr 6
ehl-i dalâlet 17, 18, 21, 22, 23, 48,
50, 59, 62, 66, 67, 70
ehl-i dalâlet ve isyan 60
ehl-i fesat 68
ehl-i hak 17, 18, 41, 50, 66, 67,
68, 69
ehl-i hidâyet 23, 41, 48, 51, 66, 70
ehl-i iman 19, 21, 24, 27, 28, 29,
30, 41, 70
ehl-i isyan 62
Ehl-i İ'tizâl 7
ehl-i küfr 60
ehl-i küfür ve dalâlet 61
ehl-i nübüvvet 51
ehl-i salah 68
Ehl-i Sünnet 9
Ehl-i Sünnet ve Cemaat 8, 41
ehl-i tahkik 25
Ehriman 27
emir ve nehy-i ilâhî 8
emr-i ademî 64
emr-i itibarî 64
enâniyet 75
enbiya 48
enbiyalar 50
envâ-ı dalâlet 62
ervâh-ı habîse 55, 56
ervâh-ı habîse ve şeytaniye 57
esmâ-yı ilâhiye 61
esmâ-yı kudsiye 61

F

- Fahr-i Âlem (aleyhissalâtü vesse-
lâm) 48
fazl-ı rahmânî 65
Fenn-i beyan 5
firavniyet 51, 52, 68
füccâr 6

G

- gaflet 78
Gafûr 30
gıybet 28
günah 28, 36, 39
günah-ı kebâir 29
günah-ı kebîre 36, 38
günahlar 63, 77
Güneş 13
gurur 9

H

- Habîb-i Rabbü'l-Âlemîn 51, 52
Habîb-i Rahmân 71
hakâik-i imaniye 13, 34, 35, 72,
77, 78
hakâik-i Kur'âniye 48
hakikat-i imaniye 78
Hakîm-i Mutlak 14, 57
Hakîm-i Rahîm 15
Hakîm-i Zülkemâl 54
Hâlık 36
hâlık-ı hayr 27

Hâlık-ı Kâinat 70
 Hâlık-ı Kerîm 57
 hâlık-ı şer 27
 Hâlık-ı Zülcelâl 17, 49, 57, 58
 Halk-ı şer 36, 37
 haram 7
 Hâriciye mezhebi 29
 hasen 8
 hasenât 64, 65, 76, 77
 hasene 66, 77
 haşir 76
 Hâtemü'l-Enbiya 48
 hava unsuru 60
 hayal 3, 10
 hayalât 6
 hayat-ı dünyeviye 13
 hayat-ı uhreviye 13
 hayır 17, 37
 hayr 39
 hayrât 64
 hayr-ı mahz 25
 Hazreti Azrâil 58
 Hazreti Peygamber (aleyhissalâtü
 vesselâm) 34
 Hazreti Yusuf (aleyhisselâm) 75
 hevâ 64
 heves 38
 hevesât 39
 hidâyet 17, 41, 42, 49
 Hikmetü'l-istiâze 16
 hilkat 26, 35
 hilkat-i kâinat 61

his 38
 hiss-i inkârî 72
 hissiyât 38
 hissiyât-ı nefsâniye 68
 Hizbullah 48, 50
 hizbü'ş-şeytan 17, 23, 28, 48
 Huneyn 53
 hüsn 7
 hüsn-ü hakikî 57
 hüsün 8

İ

İblis 55
 îcâd 37
 îcâd-ı şer 37
 idam-ı ebedî 44
 İfrat 14
 ihtilâf 68
 ihtimal-i imkânî 13
 ihtimal-i zâtî 33
 ilâh-ı şer 27
 illet 26
 İlm-i Kelâm 13
 ilm-i muhît 74
 İlm-i Usûl-ü Din 33
 İmam-ı Mutlak 54
 iman 10, 28, 29, 31, 32, 34, 35,
 36, 42, 43, 61, 65
 iman-ı bi'l-âhiret 46
 imkân-ı aklî 31
 imkân-ı zâtî 12, 13, 31, 32, 33
 imkân-ı zâtiye 34

imkân-ı zihnî 12, 33
 inkâr 55, 60, 78
 insan-ı ekber 58
 insan-ı kâmil 21
 insî şeytan 56
 insî şeytanlar 55
 istiâze 21, 74, 75, 76
 istiğfar 9, 10, 21, 27, 30, 74, 75
 itikad 10, 11, 32
 itikat 36
 iz'ân 12
 iz'ân-ı kalbî 12
K
 Kâbe 5
 kabih 8
 kabul-ü adem 43
 Kader Risalesi 36
 kâfir 44, 45, 46
 kalb 2, 3, 7, 38, 51, 58, 72, 73, 79
 Karadeniz 13
 Karun 60
 kavm-i Firavun 60
 kavm-i Nûh 60
 kavm-i Semûd ve Âd 60
 kebâir 38
 kemâl-i rahmet 66
 kemmiyet 20
 kesb 37, 64
 kesb-i insanî 64
 kesb-i şer 36, 37
 keyfiyet 20
 kubh 7

kubuh 8
 kudret-i rabbâniye 65
 küfr-ü mutlak 45
 küfür 2, 11, 35, 42, 43, 44, 51, 61,
 62, 63, 74
 Kumandan-ı Rabbânî 53
 Kur'ân 21, 24, 45, 46, 63, 71, 79
 Kur'ân-ı Hakîm 22, 29, 30, 39, 40,
 59, 63
 Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan 42, 79
 küre-i arz 23
 kusur 9, 76
 Kütüb-ü Semâviye 27
 kuvve-i hâfıza 58
 Kuvve-i şeheviye ve gadabiye 30
 kuvve-i vâhime 59
L
 latife 34
 letâif 34
 letâif-i insaniye 44, 51
 Levh-i Mahfuz 58
 lümme 34
 lümme-i şeytanî 3
 lümme-i şeytaniye 34, 58, 59
M
 maânî-i mukaddese 4
 maddiyyûnlar 55
 mağfired 30
 mağlata-yı şeytaniye 45
 mahall-i iman 38

mahiyet-i insaniye 19
 maraz-ı hayal 6
 maraz-ı kalbî 6
 maraz-ı vesvese 1
 Mecusiler 27
 Medine-i Münevvere 52
 Medine münafıkları 49
 mefhûm-u işarî 70
 Mefhûm-u sarîhi 70
 melâike 52
 melâikeler 20
 melek-i ilham 6
 melekler 56, 57
 merhamet-i ilâhiye 10
 Mesâil-i imaniye 10
 meşkûk küfür 46
 mezheb-i bâtil 56
 mücâhede 20, 21, 50
 mu'cizeler 54
 muhakkikîn-i asfiyâ 35
 muhkemât-ı Kur'âniye 35, 79
 mümin 35, 36, 38, 40, 76, 77
 müminler 14, 39
 münafıklar 52
 Mu'tezile 9, 37
 Mu'tezile imamları 35
 Mu'tezile Mezhebi 29

N

namaz 4, 5, 8
 nass-ı hadis 39
 nebatî ve hayvânî kuvveler 44, 51
 nefis 21, 30, 38, 65, 71, 75
 nefis 59, 64, 66, 68

nefis-i emmâre 52, 64
 nefis-i insaniye 38, 75
 niam-ı ilâhiye 65
 niyet 65
 nübüvvet 48

P

peygamberler 30

R

Rahîm 30
 Rahîm-i Mutlak 19
 Rahmân-ı bil-Hakk 19
 rahmet-i ilâhiye 65
 Rehber-i Ekber 54
 Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü ves-
 selâm) 21, 51, 52, 53, 54, 63
 risâlet 48
 rubûbiyet 73, 74
 rubûbiyet-i ilâhiye 61
 rûhânî 56

S

Sahib-i Zîşân 23
 seyyiât 64, 65, 76, 77
 seyyie 66, 77
 sinek kanadı 39, 77
 Sultan-ı Ezel ve Ebed 23
 sünnet 7
 Sünnet-i Ahmediye 18
 sünnet-i seniyye 21, 27, 35, 42,
 63, 79
 süt ve yoğurt 56
 su unsuru 60

Ş

- şahs-ı şerîre 59
 şan 68
 saray 78, 79
 şeâir-i İslâmiye 72
 şecere-i hilkat 50
 şek 10, 32, 33
 şekk-i küfrî 46
 semâvât ve arz 70, 71
 semâvî kitaplar 46
 şer 17, 25, 26, 35, 36, 37, 41,
 59, 76
 şeref 68
 Şeriat-ı Muhammediye (aleyhissalâtu
 vesselâm) 18
 şerler 26, 27, 58, 64
 şerr-i mahz 25
 şetim 2, 32
 şeytan 2, 3, 4, 6, 7, 9, 12, 15, 16,
 19, 20, 21, 27, 28, 29, 30, 31,
 32, 34, 35, 37, 39, 41, 55, 56,
 58, 59, 71, 72, 74, 75, 76, 77,
 78, 79
 şeytan-ı insî 40
 Şeytan-ı ins ü cinnî 39
 şeytan-ı ins ve cin 26
 Şeytan-ı ins ve cinnî 41
 şeytanlar 21, 22, 27, 37, 41, 57
 şirk 32, 73
 şöhet 69

- şükür 65
 şüphe 2, 10, 11, 12, 13, 33

T

- taakkul 10
 tahayyül 2, 3, 10, 12
 tahayyül-ü küfrî 31
 Tahayyül-ü küfür 2, 11, 32
 Tahayyül-ü şetim 2, 32
 takvâ 7, 21
 tarîk-i hak 41
 tasavvur 11, 12
 Tasavvur-u dalâlet 11, 31, 32
 Tasdik 12
 tasdik-i aklî 12
 tasdik-i küfür 31
 tasdik-i aklî 11
 tazarru 10
 Tedâi-yi efkâr 5, 6
 tefekkür 4, 11, 12
 tefekkür-ü dalâlet 11
 tekâlif-i diniye 46
 Teklif-i dinî 12
 telkinât-ı şeytaniye 11
 terakkiyât-ı insaniye 37, 50
 tereddüt 12
 tevehhüm 3, 10, 12, 13, 31
 tevehhüm-ü küfür 11
 teyakkuz 14
 toprak unsuru 60

U

- ubûdiyet 52
ubûdiyet-i insaniye 61
ucb 9
Uhud 53
ulûhiyet-i mutlaka 74
umûr-u hayriye 57
umûr-u şerriye 57
Usûlü'd-dîn 14
Usûlü'l-Fıkh 14

V

- vâcib 7
vehim 13
vehm 38
vekil-i fuzulî 12

Y

- yağ 56
yakîn 13, 31, 32, 34
yakîn-i ilmî 13
yakîn-i imanî 13
yarasa kuşu 52
ye's 7, 31, 32, 35
Yezdan 27

Z

- zaruret-i zihniye 13
Zât-ı Ehad ve Samed 73
zayıf damarlar 68
zulüm damarı 77